

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
HACI BEKTAŞ VELİ ARAŞTIRMA VE
UYGULAMA MERKEZİ

I. ULUSLARARASI HACI BEKTAŞ VELİ SEMPOZYUMU

07-09 MAYIS 2010 ÇORUM

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
HACI BEKTAŞ VELİ ARAŞTIRMA VE
UYGULAMA MERKEZİ

I. ULUSLARARASI HACI BEKTAŞ VELİ SEMPOZYUMU

07-09 MAYIS 2010 ÇORUM

Cilt II

"T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çorum Valiliği ve Çorum Belediyesi'nin Katkılarıyla"

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
HACI BEKTAŞ VELİ ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ

I. Uluslararası
Hacı Bektaş Veli
Sempozyumu

Prof. Dr. Osman EĞRİ
Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL
Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU

Prof. Dr. Osman EĞRİ
Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL
Yrd. Doç. Dr. Habib AKDOĞAN
Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU
Yrd. Doç. Dr. Metin UÇAR
Öğr. Gör. Veysel DİNLER
Haydar GÖZÜYILMAZ
Mustafa YÖNDEMİLİ
Ceyhun Ulaş SOLMAZ
Ramazan GÜL
Fatih AKMAN
İshak DEMİR
Hatice KIR

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
Cevizlidere Cad. 1237. Sok. No: 1/17 Balgat/ANKARA
Tel: 0312 472 37 73
www.sfn.com.tr

Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi
Mimar Sinan Mahallesi 3. Cadde İlahiyat Fakültesi B Blok 3. Kat PK19100 ÇORUM
Tel: 0364 234 63 58 /1144-1145 web: <http://hbektas.hitit.edu.tr>

I. Uluslararası Hacı Bektaş Sempozyumu –Sempozyum Bildirileri-

Baskı Yeri ve Yılı: Ankara 2011

ISBN: 978-605-872-93-08

Eserde yer alan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin ilmi ve hukuki sorumluluğu sahiplerine aittir.

I. Uluslararası
Hacı Bektaş Veli
Sempozyumu

07-09 MAYIS 2010 | ÇORUM

ORGANİZASYON KOMİTESİ

Mustafa TOPRAK
Çorum Valisi

Muzaffer KÜLCÜ
Çorum Belediye Başkanı

Prof. Dr. Osman EĞRİ
HÜHAM Müdürü

Doç. Dr. Mehmet EVKURAN

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK

Yrd. Doç. Dr. Habib AKDOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÜMİT

Yrd. Doç. Dr. Metin UÇAR

Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL

Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU

Yrd. Doç. Dr. Metin UÇAR

Öğr. Gör. Veysel DİNLER

İÇİNDEKİLER

RUM'DA ÖKSÖĞÜYÜ TUTAN KİMDİ?

Yrd. Doç. Dr. Rıza YILDIRIM 595

ONBİRİNCİ OTURUM

BEKTÂŞÎ FÜTÜVVETNÂMELERİNDE MEZHEBÎ UNSURLAR

Prof. Dr. Osman AYDINLI 637

BEKTAŞÎ ERKÂNNÂMELERİNDE MEZHEPLERÜSTÜ YAKLAŞIM: AHLAK MERKEZLİ DİN ANLAYIŞI

Doç. Dr. Ömer Faruk TEBER 659

ALEVÎ-BEKTAŞÎ TEOLOJİSİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Mehmet EVKURAN 669

ONİKİNCİ OTURUM

BABAGÂN BEKTAŞİLİĞİNDE İKRAR TÖRENİ

Prof. Dr. M. Saffet SARIKAYA 681

ALEVÎ ÂDÂB VE ERKÂNINA AİT ESERLERDE KUR'AN'IN REFERANS DEĞERİ

Dr. Cenksu ÜÇER 705

GELENEKSEL ALEVİLİKTE MUŞAHIPLİK ve MUSAHİP ERKÂNI SAMSUN İLİ HAVZA ve LADİK İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Emrah ÖZDEMİR 731

ONÜÇÜNCÜ OTURUM

ALEVÎ-BEKTAŞİLİĞİN GÜNCEL SORUNLARI

Eşref DOĞAN 755

ALEVÎ BEKTAŞÎ TOPLUMUNUN TALEPLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Metin TARHAN 765

ALEVÎ AÇILIMININ DEDELER ve OCAKLAR ÜZERİNDE ETKİLERİ

Veli GÜLER 773

ONDÖRDÜNCÜ OTURUM

ALEVÎ-BEKTAŞİLERİN DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ KENDİLERİNE YÖNELİK DİN HİZMETLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI (ELAZIĞ ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR • Yrd. Doç. Dr. Ali ALBAYRAK • Dr. İsmail ARICI 785

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BİR İNSAN HAKLARI SORUNU OLARAK TÜRKİYE'DEKİ ALEVİLERİN VE BEKTAŞİLERİN SORUNLARINA ARTAN İLGİSİ

Yrd. Doç. Dr. Haydar EFE 807

HACI BEKTAŞ VELİ DÜŞÜNCESİNDE AHLÂK EĞİTİMİ

Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU 825

HACİBEKTAŞ DERGÂHI'NDA 19 YIL

Durmuş ASLAN 845

ONBEŞİNCİ OTURUM

YENİÇERİLİĞİN KURULUŞU VE HACI BEKTAŞ VELİ

Doç. Dr. Yakup CİVELEK..... 853

TÜRK TİYATRO ESERLERİNDE BİR KAHRAMAN OLARAK HACI BEKTAŞ VELİ

Doç. Dr. Müzeyyen BUTTANRI..... 873

REHA ÇAMUROĞLU'NUN SON YENİÇERİ ROMANINDA BEKTAŞILIK FELSEFESİ VE DİNAMİKLERİNİN İŞLENİŞİ

Yrd. Doç. Dr. Cafer Şen..... 893

DİYARBAKIR YÖRESİ TÜRKMEN ALEVÎ HALK ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HACI BEKTAŞ VELİ

Arş. Gör. Bülent AKIN..... 913

ONALTINCI OTURUM

SİYASAL BİR DÜŞÜNCE OLARAK ALEVİLİK

Yrd. Doç. Dr. Metin UÇAR..... 927

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ALEVİLER-DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI İLİŞKİLERİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Yrd. Doç. Dr. Ali YAMAN..... 941

ALEVİ-SÜNNİ TOPLULUKLAR ARASINDA ORTAK DEĞERLERİN FARKINDALIĞI

Yrd. Doç. Dr. Muammer CENGİL..... 949

ALEVİLİĞİN HOMOJENLEŞME SÜRECİNDE HACI BEKTAŞ VELİ ve TEKKESİNİN ROLÜ

İbrahim BAHADIR..... 959

ONYEDİNCİ OTURUM

TÜRK SÖZLÜ KÜLTÜRÜNDE HACI BEKTAŞ VELİ

Prof. Dr. Necati DEMİR..... 985

İHMAL EDİLMİŞ BİR BEKTÂŞÎ BABASI KADİMÎ ve NEFESLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mümine ÇAKIR..... 1001

BEKTAŞİ TEKKELERİNDE KULLANILAN MUSİKİ FORMLARI

Dr. Ubeydullah SEZİKLİ..... 1019

MAKALÂT'IN DİL YAPISI

Dr. İclal ARSLAN..... 1029

ONSEKİZİNCİ OTURUM

ALEVİ AÇILIMI ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. Necdet SUBAŞI..... 1037

ALMANYA'DAKİ ALEVİLİK DERSLERİNİN DİNÎ -TEOLOJİK YAKLAŞIMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Halise Kader ZENGİN..... 1043

HUKUKÎ AÇIDAN ALEVİLERİN TALEPLERİ

Öğr. Gör. Veynel DİNLER..... 1065

ALEVİLERİN VE ALEVİ ÖĞRETİSİ'NİN GÜNCEL SORUNLARI VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Hıdır TEMEL..... 1099

DEĞERLENDİRME OTURUMU

<i>Prof. Dr. Ferhat KOCA</i>	1127
<i>Eşref DOĞAN</i>	1131
<i>Yrd. Doç. Dr. Necdet SUBAŞI</i>	1133

KATILIMCILAR	1137
--------------------	------

SEMPOZYUM RESİMLERİ	1143
---------------------------	------

CILT II

ALEVİLERİN VE ALEVİ ÖĞRETİSİ'NİN GÜNCEL SORUNLARI VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Hıdır TEMEL
Araştırmacı

ÖZET

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birisi, hiç tartışmasız, 'Alevilik Sorunu'dur. Yaklaşık bin yıldır bu topraklarda yaşayan halklar, mantalitesi birbirine yakın olan halklar, aynı dili konuşan halklar, ne yazık ki inanç bağlamında birbirlerini tanımadıkları gibi birbirlerini anlama zorunluluğu da hissetmemektedirler. Vicdanların rahatlatılması için inanılan, insan sevgisini aşıl原因 ve toplumsal düzeni oluşturan dini fenomenler, amaçlarının tam tersine, 'ötekileştirmek' için en iyi araç halini alabilmektedir.

'Alevilik Sorunu' Türkiye'de her şeyden önce bir zihniyet sorunudur. Bunun çözümü de yine zihniyetin değişmesi ile sağlanır. Ancak, üzülerek söylemek gerekir ki, bu değişimin gerekliliği yeteri kadar algılanamamakta ve yeterli destek bulamamaktadır. İyi niyetli çalışmalar ya geçici olmakta, ya da çeşitli olanaksızlıklar yüzünden bir süre sonra tıkanmaktadır. Şu çok iyi bilinmelidir ki, bu tür sorunların çözümü tek taraflı mümkün değildir; ancak, tüm halk katmanlarıyla birlikte böyle bir amaç belirlendiğinde soruna çözüm olunur.

Türkiye, gerek etnik, gerek inanç bağlamındaki çok çeşitliliğini bir zenginlik, bulunmaz bir kültür mirası olarak algıladığında ve bu mirası işlediğinde dünyada arzu ettiği konuma gelecektir. Refah yalnız ekonomiyle sağlanan bir olgu değil, sosyal-, siyasi- ve ekonomik koşullar birbirlerine paralel olumlulaştığında gelişen ve istikrar gösteren bir olgudur. Bu yüzden, sadece adı geçen topluluğu ilgilendirir gibi görünen ve algılanan sorunlar tüm ülkenin sorunudur. 'Alevilik Sorunu' da sadece Alevilerin değil, tüm Türkiye'nin, hatta İslam'ın da bir sorunudur.

***Anahtar Kelimeler:** Alevilik, Alevilik tanımı, Alevi teolojisi, hak, zihniyet, yol, cemevi, dedelik kurumu, gelecek perspektifi, problem çözümü.*

GİRİŞ

'Alevilik Tarihe Karışıyor'

Nokta Dergisi'nin 27 Eylül 1987 tarihli 38. sayısı, kapakta bir Alevi Dede-si'nin resmiyle çıktı. Yaşlı, sakallı ve fotörlü, tam bir Alevi görünüşlü sevecen resim 'Alevilik Tarihe Karışıyor' ana başlığı, 'Dinsel, kültürel ve politik bir yok oluşun öyküsü.' alt başlığıyla tamamlanmıştı. Cemlere katılımın yok denecek kadar az olduğu, dedelerin saygınlığının ve otoritesinin kalmadığı, Alevilerin her alanda parçalandıkları konu edilmişti. Sınıfsal, kültürel, eğitsel açılardan farklılaşan Alevilerin Aleviliği artık tarihe karışüyordu. Toplumsallığı ve birlikteliği

öne çıkarıp 'ben'i öldüren Alevilik, bireyin ön plana çıktığı kapitalist toplumda nasıl var olabilecekti? Bu inancın tarihsel, sosyal ve inançsal taşıyıcısı konumundaki, 'Dedelik Kurumu' yeni şartlar altında bu yükü nasıl taşıyacaktı? Engin hoşgörüsü, sınırsız insan sevgisi ve kolektifçiliği aynı zamanda zayıflığı da olan Alevilik, 'çtkar' eksenli yeni sistemde ne yapacaktı? Oldukça kapsamlı yapılan haber, Cemal Şener'in sözleriyle bitiriliyordu: "Alevilik, modernliği, çağdaş düşüncüyü ve hümanizmi besleyerek de olsa gerçek anlamda tarihe karıştıyordu."

'Aleviliğe ne oluyor? Dinî ve toplumsal görenekleri, siyasi konumları değişiyor?' Başlığıyla verilen ve 23-29 Ağustos 1987 tarihli Yeni Gündem Dergisi de sadece bir ay önce yayınlanmıştı.

Aynı Nokta Dergisi, bu tarihten tam 3 yıl sonra, 13 Mayıs 1990 tarihli sayısında Aleviliği yine kapaktan verecekti: 'Alevilik/Sessizlik Sona Eriyor, Aleviler inanç özgürlüğü istiyor. TRT'den Diyanet'te temsile, cem evlerinden ayrı dini törenlere kadar Alevi istekleri Alevi olmayanların da imzaladıkları Alevilik Bildirgesi. Aleviler artık biz de varız diyorlar.'

Gerçi daha önceleri de Aleviler ve Alevilik hakkında birçok haberler yapılmıştı ama bu ve benzeri yayınlar artık tüm gazetelerin ve dergilerin popüler haberleri arasına girmişti. Dizi üzerine dizi, haber üzerine haber, 90'lı yıllarla birlikte televizyonların da katılımıyla takip edilemeyecek bir ivme kazandı. Konu bu günlerde hızını kaybetmiş olsa da, popüleritesi basın ve yayın hayatındaki yerini hâlâ koruyor.

Peki, ne olmuştu da Nokta Dergisi, değişimi onlarca yıl alabilen toplumsal olgular konusunda, sadece 3 yıl süren ve çok kısa sayılacak bir arayla birbirinin zıddı haberler yapmak zorunda kalmıştı? Dergiye kendisini yalanlamak zorunda bırakan 'dinamik' ne idi?

Tüm dünyada ve Türkiye'de politik kimliklerin geriye düşerek inanç ve etnik kimliklerin daha ön plana çıkmasıyla başlayan yeni dalgalanma, Türkiye'de köylerin şehirleştirilmesi ekseninde değil de, şehirlerin köyleştirilmesi ekseninde oluşan 'modernleşme' ve bununla paralellik arz eden, hızla artan ve Alevileri küçümseyen 'cemâatlaşma', 'cemâatlaşmanın yarattığı tedirginlik ve sonunda 2 Temmuz 1993 Sivas olayları, Alevileri de kendilerini inanç kimlikleri ile ifade etme zorunda bıraktı. 'Kimliğini haykıran Alevilik' kendi çağdaşlaşma çabası içersinden değil, zorunlu ve sorunlu doğdu. Bugün ise, kendi içersinde yaşadığı bu tartışma aynı zamanda bir çağdaşlaşma ve var olma çabasıdır.

Yabancı araştırmacılar, din bilimciler yok olan ve küllerinden yeniden doğan (Wiederbelebung-Rönesans) bir inancın hatta yeni doğan bir dinin, canlı tanığı olmanın heyecanını saklayamazken (Kehl-Bodrogi, Prof. Spuler-Stegemann, 2003), çıkan yayınlar arasında doğruya en yakın tanımlamayı kitabına verdiği 'Kimliğini Haykıran Alevilik' adıyla Lütfü Kaleli yakalayacaktı. Bu dönemle

birlikte patlayan Alevilik tartışmaları, yeni bir teoloji yaratma değil, daha çok 'hak alma' üzerine yoğunlaştı. Bu yüzden devamlı kıyasla, farklılıkları artırarak devam eden bu tartışmalarda, akli ve dengeli bir ortamın yakalanması, ancak bu hakların verilmesi ile sağlanabilir.

Türkiye'de Sünniliğin/İslâm'ın ve kurumlarının da çok acilen çözülmesi gereken büyük sorunları olduğu halde açıkça tartışılmaması, kanımca konuyu biraz da Alevilik üzerinden tartışmaya itiliyor. Sayın Subaşı'nın 'ağırlıkları atmak' başlıklı İslâmiyât/kitâbiyât bülteninde yayımlanan makalesinde ilahiyat ve ilahiyat biliminin sorunlarına değinişleri ve "*Bağımsız teolojik bir arayıştan ziyade, İslam'ın belli bir yorumunun tarihsel açıdan doğrulanmasına kendine adanmış olan ilahiyatçının portresi, bilim adamlığı ya da aydın oluşu açısından paradoksal bir sunuma sahiptir.*" saptamasıyla bu konuya işaret ediyor ve aynı makalede sorunlarla ciddi bir yüzleşme çabasının olmayışından yakınıyor (Subaşı, 2002). Anılan İslâmiyât Dergisi'nin gerçekten cesurca düzenlediği 'İslâmiyât Toplantıları'nda ana temanın Kur'an'ın mesajlarının güncelleştirmek olduğuna ve ağırlık olarak görülen dogmaların atılması gerektiğine ilişkin tartışmaların boyutunun hiç de küçük ve kolay olmadığı son derecede aşikârdır.

Her yerde faş etme sırr-ı hakikât / Onu anlayacak her can bulunmaz 'tembihi-ne' rağmen Aleviler, sırrı faş eylediler, tabusuz tüm boyutlarını tartışmaya sundular ve acımasızca, kendilerini yok etme pahasına bu tartışmaları sürdürüyorlar. Şu an için bilimsel kaygılardan uzak sürdürülen bu tartışmalar süreci, yıkıcı ve sancılı geçiyor; ancak, yine bu tartışmalar olmadan bir çıkış arayışının da olamayacağı diğer bir gerçek. Aleviler bu tartışmadan ya kendilerini yeniden üretecek zemini çıkaracaklar, ya da yok olup gidecekler.

Hem Osmanlı'da, hem de sonrası Cumhuriyet'te yüzyıllar boyu hâkim iradenin kovuşturmasından kurtulamamış ve kendini gizlemek zorunda kalmış bir topluluğun kendini, kültürünü, inanç değerlerini yeniden üretebilme ve zenginleştirme olanakları da kendiliğinden ortadan kalkar. Koşulların değişmediği kapalı köy ve kasaba yaşamında kendini var olanın tekrarıyla sürdürebilen Alevilik, bu yapıların değişime uğramasıyla birlikte çaresiz kalmıştır. Bugün Aleviliğin en büyük sorunu kendini yeniden üretememesidir. Kendini yeniden üretemeyen olgular tükenmeye başlar. Zaten asıl söylenmeyen ve sistematik olarak istenen ve izlenen yol da budur: Dışarıdan dokunulmadan Aleviliğin kendi kendini yok etmesi. Yok edilişin öznesi yine kendisi olacak! Oysa Türkiye ne kadar gelişirse gelişsin veya gerilesin veya şeriat sistemine dönülsün, Alevilik yine de var olacaktır. Alevilik İslâm içerisinde heterodoks bir inanç olmasının yanı sıra, geçirdiği tarihi ve sosyal süreç itibarıyla, davranış ve düşüncenin de prensibi olmuştur. "*Türkiye'de Alevi kalmasa bile, bu etnik varlığını sürdürecektir.*" (A. Gökalp)

'Alevilik sorunu' olarak betimlenen bu sorun genel Türkiye toplumunun insan hakları, özgürlük ve demokrasi sorunudur ve diğer sorunlardan soyutlanamaz. Aslında bu sorun tek başına Alevilerden kaynaklanan bir sorun da değil, dolayısıyla Alevilerin bir sorunu değil, öznel olarak Türkiye'nin, genel olarak da İslâm'ın bir sorunudur.

"Kürt sorunu yalnızca Kürtlerin olmadığı gibi, Alevi sorunu da sadece Alevilerin sorunu değil. Kürtleri kimlik ve kültür olarak Kürt kabul ederek, Alevileri de dönüştürmeden, anlayarak Alevi kabul ederek sorunlarının çözümünde yanlarında olmak adeta bir zorunluluk. Toplumsal bütünlük içinde birlikte yaşamının başka yolu yok". (A. Y. Ocak)

Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri, bugünkü kargaşanın ve geri kalmışlığın en baş faktörlerinden biri, Türklüğün kendisini Kürtlüğe ve diğer etnik azınlıklara karşı, Sünniliğin de kendini Aleviliğe ve diğer inançlara karşı daha üstün görmesi ve bu azınlıkları potansiyel tehlike olarak algılamasıdır. Meşhur '3 K'lar deyimine bakarsak, devletin de bunları tehlike olarak resmen adlandırdığı ve tutanaklarında belgelendirdiği ortada! İnançsal ve etnik aidiyetler zenginlik ve saygı duyulması gereken değerler olmak yerine, başından bu yana 'sorun' olarak görülmekte ve işlenmektedir. Bu tutum, sorunu daha baştan siyasallaştırmakta, rasyonelliğin önünü tıkamakta ve sorunun insanileşmesini zorlaştırmaktadır.

Alevi sorunu gereğinden çok siyasallaştırılmış ve siyasallaştırılmaya devam edilmektedir. Oysaki sorunun çözümü için acilen bu sorunun sosyalleştirilmesi gerekmektedir; çünkü Alevi sorunu aynı zamanda sosyal bir sorundur. Bu, sadece Alevi sorunlarını çözmeye soyunanların istediği bir durum da değildir; bu sorunu kendi haline bırakarak çözmek istemeyenlerin de işine gelmektedir. Kendilerini sorunun tek kurtarıcısı sananlar ise, her geçen gün bu sorunu daha da büyütmede, sorunun içine yuvarlanmaktadır.

1. Sorun Politik mi?, Tarihsel mi?, İnançsal mı?

Konuyu daha da netleştirebilmek, çözüm yolları bulabilmek için Aleviliğin ve Alevilerin günümüze kadar ve şimdi hangi açılardan ve hangi amaçlarla kullanıldığına bakalım. Alevilik hem objektif hem de sübjektif olarak hem devlet anlayışında, hem de "milli" anlayışlarda kullanılmaktadır; baskın olan kültür, inanç ve gelenekler kendilerinden olmayana yaklaşırken onu küçümseme, yargılama, kötüleme ve cezalandırma hakkını kendilerinde görmektedirler. Türkiye'de de Aleviler ve Alevilik aynı zihniyetin mağdurudurlar.

- Dış dünya (Alevilerin dışındakiler), Alevileri nasıl yorumluyor?

Öncelikle medyada Aleviler magazin haberlerinin bir objesi olarak kullanılmaktadır. Haber bulamayan ya da tiraj kaybeden medya, Alevilerle ilgili içerik-

lik sorunu' olarak betimlenen bu sorun genel Türkiye toplumunun in-arı, özgürlük ve demokrasi sorunudur ve diğer sorunlardan soyutlananda bu sorun tek başına Alevilerden kaynaklanan bir sorun da değil, la Alevilerin bir sorunu değil, öznel olarak Türkiye'nin, genel olarak da bir sorunudur.

bu sorunu yalnızca Kürtlerin olmadığı gibi, Alevi sorunu da sadece Alevile-ri değil. Kürtleri kimlik ve kültür olarak Kürt kabul ederek, Alevileri de meden, anlayarak Alevi kabul ederek sorunlarının çözümünde yanlarında leta bir zorunluluk. Toplumsal bütünlük içinde birlikte yaşamının başka (A. Y. Ocak)

iyen'in en büyük sorunlarından biri, bugünkü kargaşanın ve geri kal-en baş faktörlerinden biri, Türklüğün kendisini Kürtlüğe ve diğer etnik ra karşı, Sünniliğin de kendini Aleviliğe ve diğer inançlara karşı daha rmesi ve bu azınlıkları potansiyel tehlike olarak algılamasıdır. Meşhur deyimine bakarsak, devletin de bunları tehlike olarak resmen adlandır-ıtanaklarında belgelendirdiği ortada! İnançsal ve etnik aidiyetler zengin-yı duyulması gereken değerler olmak yerine, başından bu yana 'sorun' örülmekte ve işlenmektedir. Bu tutum, sorunu daha baştan siyasallaş-, rasyonelliğin önünü tıkamakta ve sorunun insanileşmesini zorlaştır-r.

bu sorunu gereğinden çok siyasallaştırılmış ve siyasallaştırılmaya devam tedir. Oysaki sorunun çözümü için acilen bu sorunun sosyalleştirilmesi ktedir; çünkü Alevi sorunu aynı zamanda sosyal bir sorundur. Bu, sade-sorunlarını çözmeye soyunanların istediği bir durum da değildir; bu kendi haline bırakarak çözmek istemeyenlerin de işine gelmektedir. ini sorunun tek kurtarıcısı sananlar ise, her geçen gün bu sorunu daha tmetmekte, sorunun içine yuvarlanmaktadır.

run Politik mi?, Tarihsel mi?, İnançsal mı?

ayuda daha da netleştirebilmek, çözüm yolları bulabilmek için Aleviliğin lerin günümüze kadar ve şimdi hangi açılardan ve hangi amaçlarla kul-na bakalım. Alevilik hem objektif hem de sübjektif olarak hem devlet da, hem de "milli" anlayışlarda kullanılmaktadır; baskın olan kültür, gelenekler kendilerinden olmayana yaklaşırken onu küçümseme, yargı-ötüleme ve cezalandırma hakkını kendilerinde görmektedirler. Türki-Aleviler ve Alevilik aynı zihniyetin mağdurudurlar.

Dış dünya (Alevilerin dışındakiler), Alevileri nasıl yorumluyor?

elikle medyada Aleviler magazin haberlerinin bir objesi olarak kullanıl-r. Haber bulamayan ya da tiraj kaybeden medya, Alevilerle ilgili içerik-

ten ve nesnellikten uzak, folklorik yaklaşımlarla son 20 yıldır, deyim yerindeyse, günü kurtarmaya çalışmakta, ama bu sorunu daha da çözülmez hale getirmektedir. Buna dur diyebilecek bir mekanizma, Alevilerin haklarını savunabilecek bir devlet anlayışı henüz mevcut değildir.

F tipi cezaevleri tartışmaları hatırlanacak olursa, Ali Bayramoğlu'ndan, Hadi Uluengin'den¹ Hasan Celâl Güzel'e kadar tanınmış birçok gazeteci, bu sorunun asıl nedeninin Alevilik'ten de kaynaklandığını kanıtlamaya çalıştılar. Burada da Alevilik ve Aleviler "fitnenin kaynağı" konumuna sokuldular. Bugün de buna benzer bir akım, Suriye Sendromu adıyla tanınan, Alevi azınlığın iktidarı ele geçireceği korkusunu yaygınlaştırmaya uğraşmaktadır.²

Doğu (Orient-İslâm) kaynaklı yorumlamalarda Alevilik ve Aleviler "Kâfirlik" ve "Kâfirler" olarak tanımlanmakta, İslâm'ın sapkın bir inancı gözüyle bakılmaktadır.

Batı (Oksident) kaynaklı yorumlarda, bunun tersine, Aleviliği İslâm dışı, İslâm öncesi bir inanç olarak görmekte ve bunu kanıtlamaya çalışmaktadır.

Sokaktaki yaygın kanı ise Aleviliğin ve Alevilerin kötülüğün, inançsızlığın, fitnenin, günahkârlığın kaynağı olduğudur. Bu durum, devletin yasal ve yasadışı resmi tutanaklarından ders kitaplarına kadar yerini bulmuştur ve bulmaya devam etmektedir.

- Yandaş grup / karşı grup

Alevilerin kendi içlerindeki iç çelişkileri ise, birlik teşkil edemedikleri, bu yüzden topluluk olamayacakları, kendi aralarında bile anlaşamadıkları, kendileriyle bile geçinemedikleri görüşüne kanıt olarak sunulmaktadır. Özellikle devletle 'hak' sorunu Aleviler sosyal ve siyasal olarak "karşıt grup" olarak görülerek bu yüzden siyasi rakip, siyasi tehlike (düşman) olarak her an potansiyel bir çatışmanın sebebi olmakla karşı karşıya getirilmiştir. Taşra yerleşim yerlerinde Aleviler mümkün olduğu kadar aynı bölgede oturmakta, mahalleler arasında görünmez sınırlar çizilmektedir. Toplumsal çelişkilerde kızılacak, cezalandırılacak taraftır (Bunun somut sonuçları, Türkiye'de Maraş'tan Sivas'a çok net ve defalarca yaşanmıştır). Burada değinmek istediğim bir nokta da, köylerden şehirlere göçmeye başlayan Aleviler 'esnaflaştıkça' ve Alevileri Sünni esnaftan kendilerine çektikçe yaşanan hazımsızlık ve pazar kaybetme konusu, bu sosyal olaylarda etkin olmuştur.

¹ "Nitekim, otuz yıldan beri, şiddeti efsaneleştiren örgütlerden biri hemen tüm kadrosunu Doğu Anadolu'nun bir yöresindeki Alevilerden, *devşirmiyor* mu?... (H.Uluengin, Hürriyet, 6 Ocak 2001).

² Hasan Celal Güzel, 90'lı yıllardan sonra Batı Çalışma Grubu'nun Alevilerden oluşturulduğunu, ordunun Alevilerle işbirliği yaptığını, Suriye örneğini defalarca kaleme almıştır.

şmalarında, Alevilere karşı bu iç çelişkiler kullanılmaktadır. Neredeyse bütün dergâhları, kutsal mekânları yine Alevilerin kendilerince şikâyet konuşturularak devlet kontrolüne sokulmuştur ve sokulmaya devam edilmek-

ası Alevilik ve Aleviler kâfirliğin, günâhın, kötülüğün, düşmanlığın, çav ve çelişkinin kaynağı olarak objektif ve sübjektif değerlendirilmekte ve ıraktadır. İşte bu durum, sosyal ve siyasal sorun olarak, konunun siyasi nı da beraberinde taşımaktadır. Geline nokta kanayan yara olarak runu' acil ve birincil sorun olarak görünse de, çözünebilirlik açısından Sorunu' Türkiye'nin en büyük sorunudur.

çların sonuçlarını tartışarak, *nasil* yerine *niçin*'i tartışarak bu soruna çötemeyiz. Amaç, esas sorunu saptamak ve onun çözümünü aramaktır. ıl sorunu çözdüğümüzde, şu an sorun olarak dile getirdiğimiz birçok ıdiliğinden ortadan kalkacaktır.

lik konusuna bugüne kadar yaklaşım hep siyasi olmuş, bunun dışında rkezkli, insan hakları merkezli, özgürlük merkezli ciddi ve demokratik ıbanına dayanan bir yaklaşım söz konusu olmamıştır. Yaklaşım hep n kimliklerini terk ederek kabullenilişi' ekseninde olmuştur. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nde sorumluluk almış tüm kesimler için ve sol in de geçerlidir. Ancak Aleviler artık, baskın grupla özdeşleşerek değil, im dünyanın temel anlayış olarak kabul ettiği, hukuksal ve siyasal eşit- unda *ayrışarak bir arada bulunmak* istiyorlar.

ıye'de Sünni inancından dolayı kamu hizmetlerinden men edilmiş, ıba- yasak sayılmış, din önderi yasaklanmış, oruç tutuyor ya da tutmuyor r inançlar tarafından horlanmış, tartaklanmış, inancını sembolize eden ırığı kesilmiş, yakılmış, kaç kişi vardır? Bunun tersi ise sayılamayacak ktur. Türkiye'de Alevi problemlerine her şeyden önce, bu açıdan bak- kmektedir. Bizi sistem yaptı, bu sorunlar sistemden kaynaklanıyor, her da mağdurdur iddiası suçu kamufle etmeye ve sorumluluğu Alevilere de ye yönelik masumane olmayan ve kabullenilemeyecek bir davranıştır. de Alevilik sorunu bir zihniyet sorunudur.

un çözümü, tarihi geri sararak hilâfetin ve velâyetin kimin hakkı oldu- ra neyin batıl, neyin hakk olduğunu kanıtlamaya çalışarak değil, nesnel değerlendirilerek bulunur. Bugün Sünnilik olduğu gibi Alevilik de âmiler olduğu gibi cem evleri de vardır. Bu reel durumu yok sayarak belki öteleyebiliriz, ama yok edemeyiz. Bu da sorunun daha da büyü- e çözümün şimdiye değin olduğu gibi, daha da zorlaşmasını getirir.

2. Aleviliğin Tanımı

Aleviliğin, geleneksel bakımdan birbirlerinden farklı olsalar bile, yaradılış felsefesinde Vahdet-i Vucûd'cu olan ve bu inancı 'İnsan-ı Kâmil Olmanın Yolu' olarak gören ve Hz. Ali'nin velayetini tartıştırmayan grupların üst kavramı olduğunu bir kez daha belirtelim. Bu tanım, sadece Türkiye'de olan grupları değil, İslâm dünyasındaki bu daireye girebilecek tüm grupları da kapsamaktadır. Aleviliğin sadece bu topraklara ve Türklere özgü bir inanç gibi algılanması ve işlenmesi, Aleviliğin 'tarih sorunu'nda kargaşalara da yol açıyor. Alevilerin homojen bir grup olmaması, çeşitli ırk ve dil gruplarından oluşması, tanımı neredeyse imkânsız hale getiriyor.

Kitabî anlamda sistematik bir teolojisi olmayan sözele dayalı Alevilik, kontrolünü yine kendilerine yaptırdığı Alevilere kapalı köy toplulukları içinde ortak bir dinsel zemin sunabiliyordu. Ancak günümüz Türkiye'sinde tüm Alevilere ortak dinsel bir zemin sunmuyor; sunamıyor. İslâm'ın içi mi, dışı mı? Mezhep mi, din mi? Caferi mi, Şii mi? Kültür mü, felsefe mi? Dün için düşünülmesi bile mümkün olmayan bu sorulara evet diyebilecek, dinsizden dindara herkesin kendini bulabileceği ve kanıtlar sunabileceği çok yönlü karmaşık bir tanımlama bolluğu var.

Popülist yaklaşım tarzı ile bilimsellikten uzak gazete 'Aleviciliği' yoluyla, Alevilik hakkında hem Alevilere ve hem de diğer kesimlere farklı bir resim sunuldu. Türkiye'de Alevilik, başından bu yana ağırlıklı olarak üniversiteler ve diğer bilimsel kurumların değil, daha çok gazetelerin ve mecmuaların işledikleri bir konu olmuştur. Tüm iyi niyetlere rağmen bu durum, Aleviliğin daha çok folklorik geleneklerini ön plana çıkaran ve çarpıcı, gizemli başlıklarla sunan popülist habercilik anlayışının kurbanı olmasını da beraberinde getirmiştir.

Bu resmin yol açtığı kargaşalar ise bugün gündemi belirliyor ve belirlemeye devam edecek. Çünkü bu yanlışlar devam ediyor. Aleviliği anlatanlarla yaşayıp yaşatanların aynı kişiler olmaması, Alevilik adına her isteyen söz söyleyebilmesi, şöhret olma, popüler olma aracı olarak kullanılması, basın ve yayın kuruluşlarının hiçbir kaygı duymaksızın ve liyakat ölçüsü gözetmeksizin kimi yakalarsa onunla bu konuda fütursuzca konuşabilmesi, yayınların bu başlıkla daha kolay satılıyor olması, hatta anti Alevi yazıların bile bu başlık yüzünden yüzlerce Alevi tarafından alınıyor olması, bu yanlışlara devam edilmesini de bir problem olarak beraberinde getiriyor. Aleviler dışında, bir o kadar da yüzyıllardır yan yana onlarla yaşayıp onları tanımayan Sünni kitlenin konuya ilgisi, alanı tam bir 'pazar' haline getirmiştir.

Bu kargaşa içerisinde herkes kendi tanımını ve mitosunu oluşturmaya başlayınca, hangi Alevilik sorusu da ön plana çıkmaktadır. Peygamber ve Ehl-i Beyti'nin yolundan giden gerçek İslâm mı? Şeriat'ın karşısında direnen ve gerçek

dilerinde olduğunu savunan sapkın grup mu? İslam öncesi gelenek-mantosı altında saklanması mı? Ezen ve ezilen çatışmasında ezilen bun inancı mı? Emperyalizm düşmanı direniş inancı mı? Başkaldırubu mu? Engin hoşgörü ve hümanist felsefenin taşıyıcısı mı?

ğü gibi çok farklı, birbirinden çok uzak tanımlamaların hepsinin sa-ın olduğunu yaşayarak görüyoruz. 'Bir grup kendini nasıl yorumlu-abul edilmek zorundadır' prensibinden yola çıkarak bu tanımlarınını kabul etmek zorundayız. Ne var ki, burada sıralanan sorular tümı geçerlidir ve bunları Sünniliğe de sorabilirsiniz. Bu sorular, Ber-an Cezayirli bir İslam bilimcinin 'Hangi İslâm?' adlı makalesindenır. Tüm dinler ve inançlar için geçerli olan bu sınıflamanın Aleviler olduğunda sorunun çözümsüzlüğü için öne sürülüyor olması, keli-nlamıyla 'iş yokuşa sürmek'tir.

de Alevi tanımlamaları, devletin Alevilik tanımı, solun Alevilik ta-anlayışın Alevilik tanımı ve birbirinden farklılıklar gösteren Alevile-nımı olmak üzere dört ana grupta toplanıyor. Bir halk deyimiyle, neresini tutarsa orasını tarif ediyor". Hangi Alevilik? Kim Alevi? tek bir yanıtı yok. Bu bize Aleviler içersinde de tanımlama sürecinin mlanmadığını göstermektedir.

u soruların dayatılıyor olması, Alevileri dağınık bir tanımdan, genel yönlendirerek, gelenekler kaybolsa bile, kültürel ve etik değerler akalama ve tanımlama şansı sunuyor. Görüldüğü gibi burada yalnız ılığe dönüş ve kimliği yaşama problemi değil, aynı zamanda yeniden la söz konusu. Din bilimsel olarak bu tür hareketler, eski kökenle in doğuşu olarak da yorumlanır! (Spuler-Stegemann, 2003).

n İbn-i Arabî'nin Vahdet-i Vucûd yaratılış anlayışı, yine İbn-i ısan-ı Kâmil anlayışının 4 kapı 40 makam anlayışıyla cemlerde sürü-net yolu ve cem evi ibadethanesi bir bütün olarak incelendiğinde, istiyanlık anlayışına göre Alevilik, Sünnilik ve Şiiliğin yanında ken- mezheptir (bkz. Spuler-Stegemann, 2003). Bu görüşe Sayın Prof. r Ocak da katılmaktadır:

rin artık kabul etmesi gereken ve bugün dayatan gerçek şudur: Alevilik ılamak isteyen bir takım çevrelerin uydurdukları bir sapkınlık değil, Âslüman olmaya başladıkları tarihsel şartların sevkiyle tabii olarak n bir halk İslâmıdır ve tarihin mirasıdır. Bugün Sünni çevrelerde mev-bakkındaki bilgiler, tarihi gerçeklerin değil, 16. yüzyıldan bu yana vanlış ve kasıtlı geleneksel inanç kanaatlerinin ürünüdür.

rihinde Sünniliğin dışında pek çok mezhebin ortaya çıktığını, bunların uda Sünnilikle taban tabana zıt inanç ve doktrinlere sahip olduğunu

kabul edenler, nedense Aleviliğin heteredoks İslam anlayışı olduğunu bir türlü kabullenmeyip onu Sünnilikten pek farkı yokmuş gibi değerlendirmekte pek ısrarlıdır. Bektaşilik bir tarikattır, ama Alevilik güçlü tasavvuf yapısına rağmen bir tarikat değildir, heterodoks bir İslâm mezhebidir." (A. Y. Ocak, Milliyet, 12 Temmuz 1995).

Yukarda değindiğimiz görüşlerin de net bir biçimde ortaya koyduğu gibi, gerek Hristiyan gelenegi anlamında, gerekse İslâm anlayışı içinde bir sınıflama yapmak gerekiyorsa, Alevilik, geçmişte olmamış olsa bile, günümüzde var olan konumuyla 'mezhep' tanımlamasına daha yakındır. Sünniler Şii'leri, Katolikler Protestanları yüzyıllarca tanımak istemediler.

Din bilimciler ve tarihçiler 'mezhep' sınıflaması yaparken, Alevilik üzerine araştırma yapan ilahiyatçıların neredeyse tümünün Aleviliği 'tarikat' olarak sınıflamaları dikkat çekiyor.

Asıl ana sorun ise, Aleviliğin tanımı, mezhep mi, tarikat mı olduğu değil, Alevilerin kendilerini nasıl tanımladıkları değil, Alevileri çevreleyen dünyanın Vahdet-i Vucûd anlayışını kabullenip kabullenemeyeceğiyle ilgilidir. Çünkü Vahdet-i Vucûd anlayışı hâkim İslam anlayışına göre, İslâm dışıdır. *'Bu inanç kâinatsız, maddesiz Allah'ın varlığını kabul etmemek sonucunu çıkarır ki, bu da maddecilikten başka bir şey olamaz. İslam'ın temeline hiç uymaz; çünkü İslam dininde her şeyi yaratan Allah'tır.'* (A. Gölpınarlı, Hürriyet, 04. 12. 2002).

İslam dışı olarak algılanan bu olgunun, İslam dünyasında kabullenilmesi sorunun ana kaynağını ve belkemiğini oluşturduğunu görüyoruz. Sorun, Aleviliğin veya Alevilerin değil, sorun Sünniliğin de bir çıkmazı ve sorunu olarak orta yerde duruyor. Kamusal alanda giderek azalsa da mahrem alanlarında Sünnilerin Alevileri sindiremedikleri, 'Alevi Açılımı'ndan sonra yapılan tartışmaların da gösterdiği gibi çok nettir.

Aleviliği iyice sınırlanmış, çerçevelenmiş bir tanımlamaya almak, Sünni bakış açısıyla yorumlayarak tanımlamak imkânsızdır. Alevilik bu tartışma süreci içerisinde kendisine yeni bir 'Yol' bulacaktır. Bulunacak yeni 'yol'un mezhep mi, din mi, felsefe mi ya da bunlardan birkaçının birden mi olacağını şu an saptamak zor. Bunun belirleyicisi, tartışma zemininin hangi ekseninde devam edeceğine bağlıdır; sağlıklı bir zemini yakalamak ise, her şeyden önce Alevilerin haklarının verilmesine bağlıdır. Şimdiden kesin olan bir şey varsa, o da bu yolun geleneksel yoldan farklı olacağıdır. Sosyal hareketler, o kitlenin çabasına bağlıdır; *ümit olabilirler, böyle de gidebilir, felaket de olabilirler.*

Bu yüzden sorulması gereken soru Aleviliğin ne olduğu değil, Alevi kimliğinin Türkiye toplumsal yapısı içinde ne anlama geldiği, nereye oturtulması gerektiği ve bunun nasıl gerçekleştirileceği sorusudur.

3. Laiklik ve Sekülerizm

Sorunu ele alırken tanımlamalarımız net olmazsa, ona çözüm konusu da net olmaz. Ben Türkiye’de laiklik tanımının da tam kavranmadığını ve sekülerlikle karıştırıldığı kanısındayım. Tam da bu noktada, laikliğin kamusal alanı dinden arındırmak olduğu noktasında, Türk-İslâm sentezli Türkiye’nin kendi sistemi ile sorunu var. Bu çelişkili durum, kargaşanın kendisini sistemden üretir hale gelmiştir. Laiklik mi, sekülerlik mi konusunda bir kargaşanın, sistemin kendi tartışması da olduğu ortaya çıkmaktadır.

Alevilik sorunu, çelişkili sistemden ve yanlış uygulamadan kaynaklanan bir sorundur. Kendi değerlerini yok etmeyen, yemeyen bir devlet anlayışı, ne yazık ki ülkemizden uzakta! Aleviliği ve diğer inançları da kültürel ve inançsal çoğulculuğumuzun bir parçası kabul eden bir devlet anlayışını acilen hâkim kılmak gerekiyor. Bireyleri yönlendiren, yönlendirmeye kalkan, hatta ve hatta nasıl inanmaları gerektiğini belirleyen, onları kendi istemlerinin dışına çıktığında korkutan veya cezalandıran bir anlayış, bir devlet anlayışı hâkim! Devlet tanımını var olan algılanma biçiminden ivedilikle uzaklaştırmamız gerekiyor: Türkçe’de ve Türkiye’de devlet (arp. devle=güç) güç ve korkulacak mekanizma, ceza makamı olarak algılanmaktadır. Oysaki devlet, ilişkileri karşılıklı anlaşma/antlaşma içerisinde düzene sokan mekanizmadır (Aparat). Baruch Spinoza’nın 17. yy. da söylediği: *“Devletin amacı insanlara egemen olmak ya da onları korkuyla sınırlamak değildir; devletin amacı bireylerini tam bir güvenlik içinde, korkusuzca ve özgürce yaşatmaktır.”* tanımını 21. yy. da özlüyor olmamız kolay kabul edilebilir bir durum olmamakla birlikte, hepimizin sorumluluğunu ve eksikliklerini de bizlere hatırlatmaktadır.

Alevilerin istemlerine baktığımızda, bu istemler, ancak seküler bir devlet yapısında gerçekleştirilebilecek türdendir. Ancak Aleviler, tüm istemleri yerine getirilse bile laiklikten ödün vermeyecek gibi görünüyorlar. Laiklik, Alevilerin tek güvencesi olarak duruyor orta yerde. Aleviler bunun bilincindeler ve bu yüzden de Atatürk ve laiklik konusunda, tarihe rağmen ödün vermek istemiyorlar. Alevilerin neden bu derece kendilerini de yasaklayan laiklik yanlısı, Atatürk yanlısı olduğunu merak edip soranlar, Türkiye gerçeklerini gözden kaçırıyorlar; Aleviler Türkiye’de hâlâ demokratik bir ortamın olmadığını, kendileri için kesin bir yaşam güvencesi olmadığını yaşayarak biliyorlar. Yakın tarihimiz bunun örnekleriyle dolu ve bunun tersi söylemlerin samimi olmadığını da çok iyi farkındalar. Bugün, kamusal alanın sadece Sünnilik takvimi ve Sünniler tarafından belirlendiği (resmi yerlerde, TSK’da mescit ve camilerin olması, cuma namazına herkesin işini bırakarak gidebilmesi, tüm Sünni bayram ve kutsal günlerinin ulusal olarak kabul görmesi ama diğer inançların yok sayılması, reel yaşamda Sünnilik dışında her inancın –Şiilik dahil- eleştirilebilmesi ve yerilebilmesi mümkünken Sünniliğin bundan muaf olması, işe alınacak insanlara inan-

cının sorulması gibi), 700 yıllık bir Sünni geleneğinin egemen kültür ve inanç olarak hüküm sürdüğü, hacca gitmenin, inançlı olmanın bireysel ve vicdanî değil, toplumsal-sosyal statü olduğu bir ülkede Sünniliğe karşı ellerindeki tek tutanağın 'laiklik' olduğunu çok ama çok iyi biliyorlar. Bazı sol aydınların bu realiteyi algılayamayışlarını, kendilerinin bu tutkunluklarını ve tutumlarını anlayamamalarını da hayretle karşılıyorlar. Osmanlı Döneminde ve son 50 yılın siyasal Türkiye'sinde yaşanan olayları unutarak, Aleviler açısından 'tehlike' olarak algılanan din zeminli tırmanışı göz ardı ederek bu tutumu anlamak mümkün görünmüyor.

Laiklik, din ve devlet işlerinin ayrılması, azınlık konumuna politik açıdan güvence olsa da Alevi tarih ve teolojisine ters düşüyor. Sözel anlatıma dayalı ve 'sır' olan öğretisi ve geleneğe bağlı ritüeller laikliğin doğasına uymuyor ve her geçen gün kan kaybediyor; yaygınlaşan eğitim ve hukuk sistemi geleneksel dedelik kurumunun temellerini sarsıyor.

4. Diyanet

İşlevsel olarak Şeyhülislamlığın devamı şeklindeki Diyanet İşleri Başkanlığı'nın farklı olarak sorumluluğu, hukuk ve eğitim (kadılık ve medreseler) kurumlarının ayrılması ve tarikatların da kapatılmasıyla birlikte camiyle sınırlı kalmıştır. İbadetini cami dışında gerçekleştiren tüm inançlar, bu hizmetin otomatik olarak dışında kalmaktadırlar. Kendilerine hizmet vermeyen bir yapıyı kendilerinin olarak kabul etmeyen Aleviler bu reel durumu bir ayrıcalık olarak görmekte ve karşı durmaktalar. Doğru Müslümanlığın ne olduğunu kanıtlamaya çalışan, Alevilerle Sünnileri eşit görmeyen ve bu eşit olmayan hiyerarşik yapıyı korumaya çalışan devlet anlayışının açığa vurması olarak algılanan Diyanet İşleri, tartışmaların odak noktalarından birini oluşturuyor.

Aslında, Diyanet'e hâkim olan bu yapılanma ve irade, egemen kültür ve inancın doğal sonucu olarak, Türküyle, Kürdüyle, Çerkeziyle tüm ülkeye hâkim olan iradedir. Bu tutumun bazen farkında olunmadığı da bir gerçektir; ancak bu tutum bilince çıkarılmalı ve sorgulanmalıdır.³

³ Almanya'da en son geçtiğimiz haftalarda Türk kökenli bir Bakanın devlet okullarında haç sembollerinin kaldırılmasını gündeme getirmesi, bir anda en önemli konu haline geldi. Fransa gibi laik bir ülkede söz konusu bile edilemeyecek bu gerçek, Almanya gibi gelişmiş ve inanç özgürlüklerini kabul etmiş seküler bir ülkede bir anda dinlerine saldırı olarak algılanabilmektedir. Bu arada dikkâtinizi Almanya'da inananlar oranına çekmek isterim: Almanya'da sürekli kilise ziyaretleri yapanların oranı % 5,7'dir. Oysa ki istem son derece doğru ve yerindedir. Din ve devlet işlerinin sınırlarının karşılıklı antlaşmayla saptanmış olduğu Almanya'da okullar Katolik okulları, Protestan okulları, diğer okullar ve herkese açık devlet okulları olmak üzere sınıflandırılmıştır. Devlet okullarında bu sembolün olmaması gerekir.

Diyanet İşleri, Alevilik konusunda çaresiz görünüyor; bir yanda devletin 'laik' yapısını savunmaya çalışırken, diğer yandan doğası gereği, bunun tersi gerçek işlevini yerine getirmeye çalışıyor. Var olan yapısıyla Diyanet İşlerinin Alevilere hizmet sunması ve çözüm getirebilmesi imkânsızdır; kurum, durumu demeçlerle ve söylemlerle kurtarmaya çalışmaktadır. 8. yy. da Aleviliğin ne olduğu, nasıl olduğu, 16. yy. da kimlerin ne söylediği ve nasıl örgütlendikleri, yapısal değişiklikler ve bunların değerlendirilmesi o günü ve yapılanmayı anlayabilmek için elbette çok gereklidir. Tarihi aydınlatmak ve kavrayabilmek buradan geçer. Ancak, bugünün Alevi sorununu çözebilmek için günümüz Aleviliğini ve Alevilerini okuyabilmek, onları sarmalayan sosyal dünyayı kavrayabilmek ve güncel yakıcı sorunlarını bilmek gerekmektedir. Tam da bu noktada empati ve iyi niyet tek başlarına yetmemekte, sorunu yaşayanların seslerine kulak verilmesi gerekmektedir. Cem evlerinin ibadethâne olarak kabullenilmeyişi ve câmiye alternatif sayılması, Alevilere ibadethâne olarak camilerin gösterilmesinin gerçek açılımı "Gelin, bu batıl ve sapık inancınızdan vazgeçin ve Sünni olun!"dan başka bir şey değildir. Aleviler de bunu bu nedenle şiddetle reddetmektedir.

Alevi deyişlerinin Sünni ilâhiler gibi okunması Alevilerin ibadetlerine, cemlerine, semâh ritimlerine ne kadar uyuyorsa, Diyanet'in bugünkü yapısıyla Alevi ibadetine hizmet vermesi ve okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde de Aleviliğin anlatılması o kadar uyuyor.

Diyanet Sünnilere de yaranamıyor! Diyanet İşleri Başkanlığı ve laiklik konusunda hem Aleviler hem Sünniler şikâyetçi. İlk bakışta aynı gibi görülen bu şikâyet, özünde farklılıklar taşıyor; Aleviler ayrıcalıklı uygulamalardan (zihniyetten) ve Sünni-Hanefî yapılanmadan, Sünniler sistemden ve Diyanet'in yeni bir din yaratmaya çalışmasından şikâyetçiler:

" . . .

2) *Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana devletin gizli gündemi 'İslam dini içinde reform yapmak', İslam'ın tarihi usul ve tecrübesine 'Protestanlık benzeri yeni bir din anlayışını dahil etmektir. Devlet açısından Diyanet'in bu işe soyunması 'akıllıca' değildir, çünkü 'dinde reform ve Protestanlığa' karşı toplumda yükselecek şiddetli tepkiler, Diyanet üzerinden devletin kendisine yönelebilir. . . .*

'İslam'da reform' fikrine karşı daima teyakkuz halinde olmuş Diyanet görevlilerinin ezici çoğunluğu teşkil ettiklerini, İslam'ın temel inanç esaslarını ve meşru usulü korumak üzere gayret sarf ettiklerini ayrıca belirtmek lazım. Bizim burada

kökenlerini sorgulamalıdır. Dedelik müessesesi Aleviliğin omurgasını teşkil eder, ondan vazgeçemez. Dedelik kurumu, hem Alevileri organize etme işlevini görür hem de Aleviliğin teolojisini ve bir anlamda tarihini taşır. Dolayısıyla dedelik kurumu yeniden inşa edilmesi lazım. İyi yetişmiş dedeler de yok değil, bazıları büyük sıkıntıların farkındalar ve çıkar yol arıyorlar.” (A. Y. Ocak).

Elbette daha çok sözele dayalı bir teolojinin yazılıma geçmesi de kolay olmayacak. Şimdiye kadar güvenilir insan ‘Dede’nin anlattıkları, çok da okumayan topluluklar için uzun bir yazılım ve uyum sürecini gerekli kılıyor.

Tüm bu sorunlara rağmen, Aleviliğin güçlü bir felsefi ve teolojik alt yapısının olduğu da muhakkak. Ancak bu alt yapı, şeriatın kurallarına değil, daha çok zaman ve mekân olarak değişimlere açık bir ‘Buyruk’a bağlıdır. Aleviliğin insan anlayışı nedir sorusuna Özgünay Dede:

‘İnsan, Alevilikte en kutsal varlıktır. Alevi felsefesinde yaradılış yoktan var olma (haşr) ile değil, Tanrısal özden fışkırma (südur) ve tecelli iledir. Haşr ilkesinde insan, Tanrının özüyle değil, sanatı ve kudretiyle ilgilidir. Kuldur. Alevilikte ise beşer Tanrı’dandır. İlişki sanatsal değil, özseldir. Bu nedenle de insan süfli değil, ulvi bir varlıktır. Bir ceset, beden değil mana, ruh ve candır. Tanrı’yı yüceltmek kulun iktidarına sığmaz. Tanrı’nın buna ihtiyacı da yoktur. Marifet, insanı Tanrı’ya yükseltmek, insanı yüceltmektir.

İnsanı insan yapan şey, ‘ruh gibi yaşamak’ değil, şeytanı ile birlikte, ama ona uymadan yaşamaktır. Ahlak ahirette değil, dünyada gereklidir. Nefsin ve bedeni dürtülerin insana musallat olmadığı ahiret âleminde ahlak fantezidir. Marifet öbür dünyada değil, bu dünyadaki yaşamda insanca, doğruca yaşamaktır. (13 Mayıs 1990, s. 21)

6. Alevi Açılımı

16. yy. ın tıkanmış Ortodoks Katolikliğine en büyük darbeyi Protestanlık vurduğu düşünülür. Evet, ilk bakışta doğru gibi duran bu saptama, derinlemesine incelendiğinde görülecektir ki, Protestanlık, tıkanmış Hristiyanlığın derinliklerini kırarak önünü açmıştır: teolojinin yeniden tanımlanmasını, köylülerin devrimci sosyal istemlerinin gerçekleştirilmesini (Köylü Savaşları), Erasmus gibi düşünürlerin savunduğu akıl ve etik üzerine inşa edilmiş hümanist Hristiyanlığın ahlak değerlerinin yaşama geçmesini sağlamıştır.

Düşüncem odur ki, tıpkı Hristiyanlığın geçirdiği bu evrim gibi, Alevi açılımı, Sünni açılımına dönüştürülerek (ki aslında verilmesi gereken gerçek isim budur) Türkiye’nin önünün açılmasına hizmet edecektir. Bu aynı zamanda İslâm dünyası için de bir örnek oluşturacak ve ‘ağırlıkları atmanın’ yolunu açacak. Şiiliği 5. mezhep olarak tanımak, teolojik tartışmaları beraberinde getirmiş

kökenlerini sorgulamalıdır. Dedelik müessesesi Aleviliğin omurgasını teşkil eder, ondan vazgeçemez. Dedelik kurumu, hem Alevileri organize etme işlevini görür hem de Aleviliğin teolojisini ve bir anlamda tarihini taşır. Dolayısıyla dedelik kurumu yeniden inşa edilmesi lazım. İyi yetişmiş dedeler de yok değil, bazıları büyük sıkıntıların farkındalar ve çıkar yol arıyorlar.” (A. Y. Ocak).

Elbette daha çok sözele dayalı bir teolojinin yazılıma geçmesi de kolay olmayacak. Şimdiye kadar güvenilir insan ‘Dede’nin anlattıkları, çok da okumayan topluluklar için uzun bir yazılım ve uyum sürecini gerekli kılıyor.

Tüm bu sorunlara rağmen, Aleviliğin güçlü bir felsefi ve teolojik alt yapısının olduğu da muhakkak. Ancak bu alt yapı, şeriatın kurallarına değil, daha çok zaman ve mekân olarak değişimlere açık bir ‘Buyruk’a bağlıdır. Aleviliğin insan anlayışı nedir sorusuna Özgünay Dede:

‘İnsan, Alevilikte en kutsal varlıktır. Alevi felsefesinde yaratılış yoktan var olma (haşr) ile değil, Tanrısal özden fıskırma (südur) ve tecelli ile dir. Haşr ilkesinde insan, Tanrının özüyle değil, sanatı ve kudretiyle ilgilidir. Kuldur. Alevilikte ise beşer Tanrı’dandır. İlişki sanatsal değil, özseldir. Bu nedenle de insan süfli değil, ulvi bir varlıktır. Bir ceset, beden değil mana, ruh ve candır. Tanrı’yi yüceltmek kulun iktidarına sığmaz. Tanrı’nın buna ihtiyacı da yoktur. Marifet, insanı Tanrı’ya yükseltmek, insanı yüceltmektir.

İnsanı insan yapan şey, ‘ruh gibi yaşamak’ değil, şeytanı ile birlikte, ama ona uymadan yaşamaktır. Ahlak ahirette değil, dünyada gereklidir. Nefsin ve bedeni dürtülerin insana musallat olmadığı ahiret âleminde ahlak fantezidir. Marifet, öbür dünyada değil, bu dünyadaki yaşamda insanca, doğruca yaşamaktır.

13 Mayıs 1990, s. 21)

6. Alevi Açılımı

16. yy. in tıkanmış Ortodoks Katolikliğine en büyük darbeyi Protestanlık vurduğu düşünülür. Evet, ilk bakışta doğru gibi duran bu saptama, derinlemesine incelendiğinde görülecektir ki, Protestanlık, tıkanmış Hıristiyanlığın ahlaki değerlerini kırarak önünü açmıştır: teolojinin yeniden tanımlanmasını, köylülerin devrimci sosyal istemlerinin gerçekleştirilmesini (Köylü Savaşları), Erasmus gibi düşünürlerin savunduğu akıl ve etik üzerine inşa edilmiş hümanist Hıristiyanlığın ahlak değerlerinin yaşama geçmesini sağlamıştır.

Düşüncem odur ki, tıpkı Hıristiyanlığın geçirdiği bu evrim gibi, Alevi açılımı, Sünni açılımına dönüştürülerek (ki aslında verilmesi gereken gerçek isim budur) Türkiye’nin önünün açılmasına hizmet edecektir. Bu aynı zamanda İslâm dünyası için de bir örnek oluşturacak ve ‘ağırlıkları atmanın’ yolunu açacak. Şiiliği 5. mezhep olarak tanımak, teolojik tartışmaları beraberinde getirmiş

kökenlerini sorgulamalıdır. Dedelik müessesesi Aleviliğin omurgasını teşkil eder, ondan vazgeçemez. Dedelik kurumu, hem Alevileri organize etme işlevini görür hem de Aleviliğin teolojisini ve bir anlamda tarihini taşır. Dolayısıyla dedelik kurumu yeniden inşa edilmesi lazım. İyi yetişmiş dedeler de yok değil, bazıları büyük sıkıntıların farkındalar ve çıkar yol arıyorlar.” (A. Y. Ocak).

Elbette daha çok sözele dayalı bir teolojinin yazılıma geçmesi de kolay olmayacak. Şimdiye kadar güvenilir insan ‘Dede’nin anlattıkları, çok da okumayan topluluklar için uzun bir yazılım ve uyum sürecini gerekli kılıyor.

Tüm bu sorunlara rağmen, Aleviliğin güçlü bir felsefi ve teolojik alt yapısının olduğu da muhakkak. Ancak bu alt yapı, şeriatın kurallarına değil, daha çok zaman ve mekân olarak değişimlere açık bir ‘Buyruk’a bağlıdır. Aleviliğin insan anlayışı nedir sorusuna Özgünay Dede:

‘İnsan, Alevilikte en kutsal varlıktır. Alevi felsefesinde yaratılış yoktan var olma (haşr) ile değil, Tanrısal özden fıskırma (südur) ve tecelli ile dir. Haşr ilkesinde insan, Tanrının özüyle değil, sanatı ve kudretiyle ilgilidir. Kuldur. Alevilikte ise beşer Tanrı’dandır. İlişki sanatsal değil, özseldir. Bu nedenle de insan süfli değil, ulvi bir varlıktır. Bir ceset, beden değil mana, ruh ve candır. Tanrı’yi yüceltmek kulun iktidarına sığmaz. Tanrı’nın buna ihtiyacı da yoktur. Marifet, insanı Tanrı’ya yükseltmek, insanı yüceltmektir.

İnsanı insan yapan şey, ‘ruh gibi yaşamak’ değil, şeytanı ile birlikte, ama ona uymadan yaşamaktır. Ahlak ahirette değil, dünyada gereklidir. Nefsin ve bedeni dürtülerin insana musallat olmadığı ahiret âleminde ahlak fantezidir. Marifet, öbür dünyada değil, bu dünyadaki yaşamda insanca, doğruca yaşamaktır.

13 Mayıs 1990, s. 21)

6. Alevi Açılımı

16. yy. ın tıkanmış Ortodoks Katolikliğine en büyük darbeyi Protestanlık vurduğu düşünülür. Evet, ilk bakışta doğru gibi duran bu saptama, derinlemesine incelendiğinde görülecektir ki, Protestanlık, tıkanmış Hıristiyanlığın çözümlerini kırarak önünü açmıştır: teolojinin yeniden tanımlanmasını, köylülerin devrimci sosyal istemlerinin gerçekleştirilmesini (Köylü Savaşları), Erasmus gibi düşünürlerin savunduğu akıl ve etik üzerine inşa edilmiş hümanist Hıristiyanlığın ahlak değerlerinin yaşama geçmesini sağlamıştır.

Düşüncem odur ki, tıpkı Hıristiyanlığın geçirdiği bu evrim gibi, Alevi açılımı, Sünni açılımına dönüştürülerek (ki aslında verilmesi gereken gerçek isim budur) Türkiye’nin önünün açılmasına hizmet edecektir. Bu aynı zamanda İslâm dünyası için de bir örnek oluşturacak ve ‘ağırlıkları atmanın’ yolunu açacak. Şiiliği 5. mezhep olarak tanımak, teolojik tartışmaları beraberinde getirmiş

sözünü ettiğimiz şahıslar değil, kurumun kuruluş ideolojisidir.”⁴ (A. Bulaç, Aleviler ve Diyanet, Zaman Gazetesi, 25. 11. 2009)

“Cumhuriyetle birlikte başlayan İslam protestanlığı oluşturma süreci yeni bir aşamaya ulaşmış gözükmektedir. İlk günden beri bu kadar açıkça olmasa da desteklenen Alevilik bu oluşuma eklenmek istenmekte, Alevilik devletin ‘resmi mezhebi’ hatta dini haline getirilmeye çalışılmaktadır. Üstelik Alevi kesimi sessizliği tercih ederek devletin eğilimine destek verir gözükmektedir. . . ” (H. Bülent Kahraman, Devletin yeni resmi dini: Alevilik, Hürriyet, 11. 09. 1998)

Alevilikten ve Alevilerden bağımsız bile olsa Türkiye’de inanç alanında kanunların ve uygulamanın tümüyle yeniden yapılandırılması gerekmektedir. “Bizim inanç alanında toptan bir kurumsal tasarıma ihtiyacımız var. Örneğin, benim önerim Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bir üst kurula dönüştürülmesi. Nasıl EPDK, BDDK varsa, Türkiye’deki inanç sektörünün tüm işleyişini denetleyecek ve düzenleyecek, fakat hizmet sağlamayacak bir ‘İnanç İşleri Üst Kurulu’ olabilir. Onun altında da her inanç grubu kendi hizmetlerini sağlamakla, finansa etmekle, devletin koyduğu yasal çerçevede yürütmekle sorumlu olur. ” (A. Erdemir, Milliyet 02. 12. 20007).

5. Teoloji

Mitolojik anlatımları dışlamayan, ama modern zamanın gereklerine ve gerçeklerine de ters düşmeyen bir teolojinin yaratılması en büyük sorunlardan biri olarak, belki de ilki olarak duruyor Alevilerin önünde. Ancak bu sorun, var olan dernek, vakıf gibi Alevi kurumlarınca çözülmesi mümkün olmayan bir sorun. Hollanda Alevi Federasyonu’nun yaptığı bir çalışmada, ‘toplum neleri kabul eder, neleri kabul etmez’ şeklindeki karşılaştırmada, Hollanda’da yaşayan Alevilerin kendi derneklerinin orada bulunan politik partilerle ilişkilerin gerçekleştirilmesi, belediye ve diğer din kurumlarıyla ilişkiye geçilmesi, yürüyüş ve etkinlikler düzenlenmesi, gençler için kurslar düzenlenmesi, cem evi binası alması, yapması, cem düzenlenmesi konularında yaptıkları çalışmalarını kabul ederken, Aleviliğin nasıl bir inanç olduğu konusundaki tanımlarını, Alevi inancının yalnız kendilerinden sorulabileceği iddiasını, tek yetkili olma iddiasını, yöneticilerin açıkladığı Aleviliğin üyelerin de kabul etmesi gerektiği iddiasını, cemde erkâna karışmalarını, ibadetin nasıl yapılacağına karışmalarını, dedelere pirlere karışmalarını v. b. konuların kabul görmediğini belirtmişlerdir. Burada çok açıktır ki, inanç boyutu, yani teoloji sorunu, bu kurumlarca çözülemeyecektir. Peki, öyleyse kim çözecektir?

Bu problemin çözümü, Dedelik Kurumu’nun işlevselleştirilmesi ve yeniden yapılandırılmasından geçer. “Tarih ve tarihsel geçmişi sorgulamak lazım. Teolojik

⁴ Bu nasıl kurum ki, ürettiği yararlı, kendisi zararlı oluyor? Alevilerin Diyanet eleştirilerinin başında bu nokta geliyor.

kökenlerini sorgulamalıdır. Dedelik müessesesi Aleviliğin omurgasını teşkil eder, ondan vazgeçemez. Dedelik kurumu, hem Alevileri organize etme işlevini görür hem de Aleviliğin teolojisini ve bir anlamda tarihini taşır. Dolayısıyla dedelik kurumu yeniden inşa edilmesi lazım. İyi yetişmiş dedeler de yok değil, bazıları büyük sıkıntıların farkındalar ve çıkar yol arıyorlar. ” (A. Y. Ocak).

Elbette daha çok sözele dayalı bir teolojinin yazılıma geçmesi de kolay olmayacak. Şimdiye kadar güvenilir insan ‘Dede’nin anlattıkları, çok da okumayan topluluklar için uzun bir yazılım ve uyum sürecini gerekli kılıyor.

Tüm bu sorunlara rağmen, Aleviliğin güçlü bir felsefi ve teolojik alt yapısının olduğu da muhakkak. Ancak bu alt yapı, şeriatın kurallarına değil, daha çok zaman ve mekân olarak değişimlere açık bir ‘Buyruk’a bağlıdır. Aleviliğin insan anlayışı nedir sorusuna Özgünay Dede:

‘İnsan, Alevilikte en kutsal varlıktır. Alevi felsefesinde yaradılış yoktan var olma (haşr) ile değil, Tanrısal özden fıskırma (südur) ve tecelli ile. Haşr ilkesinde insan, Tanrının özüyle değil, sanatı ve kudretiyle ilgilidir. Kuldur. Alevilikte ise beşer Tanrı’dandır. İlişki sanatsal değil, özeldir. Bu nedenle de insan süfli değil, ulvi bir varlıktır. Bir ceset, beden değil mana, ruh ve candır. Tanrı’yi yüceltmek kulun iktidarına sığmaz. Tanrı’nın buna ihtiyacı da yoktur. Marifet, insanı Tanrı’ya yükseltmek, insanı yüceltmektir.

İnsanı insan yapan şey, ‘ruh gibi yaşamak’ değil, şeytanı ile birlikte, ama ona uymadan yaşamaktır. Ahlak ahirette değil, dünyada gereklidir. Nefsin ve bedeni dürtülerin insana musallat olmadığı ahiret âleminde ahlak fantezidir. Marifet, öbür dünyada değil, bu dünyadaki yaşamda insanca, doğruca yaşamaktır. ’ (Nokta, 13 Mayıs 1990, s. 21)

6. Alevi Açılımı

16. yy. ın tıkanmış Ortodoks Katolikliğine en büyük darbeyi Protestanlığın vurduğu düşünülür. Evet, ilk bakışta doğru gibi duran bu saptama, derinlemesine incelendiğinde görülecektir ki, Protestanlık, tıkanmış Hristiyanlığın dogmalarını kırarak önünü açmıştır: teolojinin yeniden tanımlanmasını, köylülerin devrimci sosyal istemlerinin gerçekleştirilmesini (Köylü Savaşları), Erasmus gibi düşünürlerin savunduğu akıl ve etik üzerine inşa edilmiş hümanist Hristiyanlığın ahlak değerlerinin yaşama geçmesini sağlamıştır.

Düşüncem odur ki, tıpkı Hristiyanlığın geçirdiği bu evrim gibi, Alevi açılımı, Sünni açılımına dönüştürülerek (ki aslında verilmesi gereken gerçek isim budur) Türkiye’nin önünün açılmasına hizmet edecektir. Bu aynı zamanda İslâm dünyası için de bir örnek oluşturacak ve ‘ağırlıkları atmanın’ yolunu açacak. Şiiliği 5. mezhep olarak tanımak, teolojik tartışmaları beraberinde getirmiş

olsa da, Şii-Sünni çatışmaları bitmemiş olsa da, İslâm dünyası için bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

Nasr Hâmid Ebu Zeyd – İslâmın açılımı üzerine düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

“...Endonazyalı, Türkiyeli, İranlı öğrencilerle yakından tanışınca, İslami söylemin Arap dünyasındakinden ibaret olmadığını gördüm. Yine Leiden’de katıldığım bir bilimsel toplantıda, İslam düşüncesinin yenilenmesinin Arap dünyasından beklenemeyeceğine dair izlenimler aldım. Muhtemelen, İslam dünyasının diğer bölgelerinde İslam düşüncesi çok daha gelişmiş düzeyde.” (Ebu Zeyd, 2002, s. 3). Bu yenilenmenin en uygun olduğu ülke Türkiye’dir ve Alevilik bunu daha da kolay kılmaktadır. Bugün bu dönüşümün hamiliğini üstlenmiş güçlü gruplar vardır ve hayli yol kat etmişlerdir. Yapılması gereken, Alevilerin haklarının verilererek sağlıklı bir tartışma platformunun yaratılmasıdır.

Alevi sorununun çözümünde şu an iktidarda AKP’nin olması, hem Aleviler hem Sünniler için iyi bir fırsattır; sorunu muhatabıyla çözmek gerekir. AKP’nin tabanını oluşturan ve Alevilikle ilgili her türlü olumlu gelişmeye tepki gösterecek ve engel çıkaracak kesim, ancak AKP ile durdurulabilir. Bu pozitif konunun yaşama geçirilebilmesi için, AKP’nin ‘Alevi Açılımı’nı bir lütuf gibi sunma durumundan çıkarak, bunun Alevilerin hakları olduğunu kabul etmesi ve devlet adına Alevilerle hukuksal ve demokratik bir ilişki kurması gerekmektedir.

Şu an yapılan çalışmalar göstermiştir ki, Aleviliğin hangi temel zeminde ele alınması gerektiği konusu tam bir muammadır. Alevi açılımı, bu inancın asli unsurlarıyla derinlemesine tartışılmadan, devletin, hükümetin ya da herhangi bir tarafın tek başına belirleyeceği bir sorun değildir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum, kuruluş ve şahıslar bu sorunu çözemezler. AKP Aleviler arasında sürdürülen çok yönlü ve parçalanmış tartışmaları çok iyi gördü. Alevi kurumlarının dillendirdiği istemleri tartışma konusu yaparak ve kendisini de devletin yerine koymayarak sorumluluğu üstlenmek istemiyor.

Her ne kadar hükümet devletin sorumluluklarını üstlenmemiş olsa da, açılımdan sonra Başbakan ve önde gelen hükümet yanlısı yazarların değerlendirmeleri, tanınmış ‘Sünni kanaat önderleriyle İstanbul’da yapılmak zorunda kalınan özel toplantı ve bizatihi raporun kendisi⁵, asıl sorunun sadece Alevilerin olmadığı, aksine Alevilik konusunda Sünni tabanın ikna edilmesi olduğunu ortaya koydu:

⁵ Son çalıştaydan sonra oldukça umutlu ayrılan Alevi katılımcıların rapordan sonraki hayal kırıklıkları ve raporun yazılış biçimi, bir devlet raporu niteliği taşınamaması (bkz. O tarihlerdeki konu üzerine yazılar, özellikle T. Erdem), durumu açıklıyor kanısındayım.

olsa da, Şii-Sünni çatışmaları bitmemiş olsa da, İslâm dünyası için bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

Nasr Hâmid Ebu Zeyd – İslâmın açılımı üzerine düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

“...Endonazyalı, Türkiyeli, İranlı öğrencilerle yakından tanışınca, İslami söylemin Arap dünyasındakinden ibaret olmadığını gördüm. Yine Leiden’de katıldığım bir bilimsel toplantıda, İslam düşüncesinin yenilenmesinin Arap dünyasından beklenemeyeceğine dair izlenimler aldım. Muhtemelen, İslam dünyasının diğer bölgelerinde İslam düşüncesi çok daha gelişmiş düzeyde.” (Ebu Zeyd, 2002, s. 3). Bu yenilenmenin en uygun olduğu ülke Türkiye’dir ve Alevilik bunu daha da kolay kılmaktadır. Bugün bu dönüşümün hamîliğini üstlenmiş güçlü gruplar vardır ve hayli yol kat etmişlerdir. Yapılması gereken, Alevilerin haklarının verilerek sağlıklı bir tartışma platformunun yaratılmasıdır.

Alevi sorununun çözümünde şu an iktidarda AKP’nin olması, hem Aleviler hem Sünniler için iyi bir fırsattır; sorunu muhatabıyla çözmek gerekir. AKP’nin tabanını oluşturan ve Alevilikle ilgili her türlü olumlu gelişmeye tepki gösterecek ve engel çıkaracak kesim, ancak AKP ile durdurulabilir. Bu pozitif konunun yaşama geçirilebilmesi için, AKP’nin ‘Alevi Açılımı’nı bir lütuf gibi sunma durumundan çıkarak, bunun Alevilerin hakları olduğunu kabul etmesi ve devlet adına Alevilerle hukuksal ve demokratik bir ilişki kurması gerekmektedir.

Şu an yapılan çalışmalar göstermiştir ki, Aleviliğin hangi temel zeminde ele alınması gerektiği konusu tam bir muammadır. Alevi açılımı, bu inancın asli unsurlarıyla derinlemesine tartışılmadan, devletin, hükümetin ya da herhangi bir tarafın tek başına belirleyeceği bir sorun değildir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum, kuruluş ve şahıslar bu sorunu çözemezler. AKP Aleviler arasında sürdürülen çok yönlü ve parçalanmış tartışmaları çok iyi gördü. Alevi kurumlarının dillendirdiği istemleri tartışma konusu yaparak ve kendisini de devletin yerine koymayarak sorumluluğu üstlenmek istemiyor.

Her ne kadar hükümet devletin sorumluluklarını üstlenmemiş olsa da, açılımdan sonra Başbakan ve önde gelen hükümet yanlısı yazarların değerlendirmeleri, tanınmış ‘Sünni kanaat önderleriyle İstanbul’da yapılmak zorunda kalınan özel toplantı ve bizatihi raporun kendisi⁵, asıl sorunun sadece Alevilerin olmadığı, aksine Alevilik konusunda Sünni tabanın ikna edilmesi olduğunu ortaya koydu:

⁵ Son çalıştaydan sonra oldukça umutlu ayrılan Alevi katılımcıların rapordan sonraki hayal kırıklıkları ve raporun yazılış biçimi, bir devlet raporu niteliği taşınamaması (bkz. O tarihlerdeki konu üzerine yazılar, özellikle T. Erdem), durumu açıklıyor kanısındayım.

olsa da, Şii-Sünni çatışmaları bitmemiş olsa da, İslâm dünyası için bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

Nasr Hâmid Ebu Zeyd – İslâmın açılımı üzerine düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

“...Endonazyalı, Türkiyeli, İranlı öğrencilerle yakından tanışınca, İslami söylemin Arap dünyasındakinden ibaret olmadığını gördüm. Yine Leiden’de katıldığım bir bilimsel toplantıda, İslam düşüncesinin yenilenmesinin Arap dünyasından beklenemeyeceğine dair izlenimler aldım. Muhtemelen, İslam dünyasının diğer bölgelerinde İslam düşüncesi çok daha gelişmiş düzeyde.” (Ebu Zeyd, 2002, s. 3). Bu yenilenmenin en uygun olduğu ülke Türkiye’dir ve Alevilik bunu daha da kolay kılmaktadır. Bugün bu dönüşümün hamîliğini üstlenmiş güçlü gruplar vardır ve hayli yol kat etmişlerdir. Yapılması gereken, Alevilerin haklarının verilerek sağlıklı bir tartışma platformunun yaratılmasıdır.

Alevi sorununun çözümünde şu an iktidarda AKP’nin olması, hem Aleviler hem Sünniler için iyi bir fırsattır; sorunu muhatabıyla çözmek gerekir. AKP’nin tabanını oluşturan ve Alevilikle ilgili her türlü olumlu gelişmeye tepki gösterecek ve engel çıkaracak kesim, ancak AKP ile durdurulabilir. Bu pozitif konunun yaşama geçirilebilmesi için, AKP’nin ‘Alevi Açılımı’nı bir lütuf gibi sunma durumundan çıkarak, bunun Alevilerin hakları olduğunu kabul etmesi ve devlet adına Alevilerle hukuksal ve demokratik bir ilişki kurması gerekmektedir.

Şu an yapılan çalışmalar göstermiştir ki, Aleviliğin hangi temel zeminde ele alınması gerektiği konusu tam bir muammadır. Alevi açılımı, bu inancın asli unsurlarıyla derinlemesine tartışılmadan, devletin, hükümetin ya da herhangi bir tarafın tek başına belirleyeceği bir sorun değildir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum, kuruluş ve şahıslar bu sorunu çözemezler. AKP Aleviler arasında sürdürülen çok yönlü ve parçalanmış tartışmaları çok iyi gördü. Alevi kurumlarının dillendirdiği istemleri tartışma konusu yaparak ve kendisini de devletin yerine koymayarak sorumluluğu üstlenmek istemiyor.

Her ne kadar hükümet devletin sorumluluklarını üstlenmemiş olsa da, açılımdan sonra Başbakan ve önde gelen hükümet yanlısı yazarların değerlendirmeleri, tanınmış ‘Sünni kanaat önderleriyle İstanbul’da yapılmak zorunda kalınan özel toplantı ve bizatihi raporun kendisi⁵, asıl sorunun sadece Alevilerin olmadığı, aksine Alevilik konusunda Sünni tabanın ikna edilmesi olduğunu ortaya koydu:

⁵ Son çalıştaydan sonra oldukça umutlu ayrılan Alevi katılımcıların rapordan sonraki hayal kırıklıkları ve raporun yazılış biçimi, bir devlet raporu niteliği taşınamaması (bkz. O tarihlerdeki konu üzerine yazılar, özellikle T. Erdem), durumu açıklıyor kanısındayım.

olsa da, Şii-Sünni çatışmaları bitmemiş olsa da, İslâm dünyası için bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

Nasr Hâmid Ebu Zeyd – İslâmın açılımı üzerine düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

“...Endonazyalı, Türkiyeli, İranlı öğrencilerle yakından tanışınca, İslami söylemin Arap dünyasındakinden ibaret olmadığını gördüm. Yine Leiden’de katıldığım bir bilimsel toplantıda, İslam düşüncesinin yenilenmesinin Arap dünyasından beklenemeyeceğine dair izlenimler aldım. Muhtemelen, İslam dünyasının diğer bölgelerinde İslam düşüncesi çok daha gelişmiş düzeyde.” (Ebu Zeyd, 2002, s. 3). Bu yenilenmenin en uygun olduğu ülke Türkiye’dir ve Alevilik bunu daha da kolay kılmaktadır. Bugün bu dönüşümün hamiliğini üstlenmiş güçlü gruplar vardır ve hayli yol kat etmişlerdir. Yapılması gereken, Alevilerin haklarının verilerek sağlıklı bir tartışma platformunun yaratılmasıdır.

Alevi sorununun çözümünde şu an iktidarda AKP’nin olması, hem Aleviler hem Sünniler için iyi bir fırsattır; sorunu muhatabıyla çözmek gerekir. AKP’nin tabanını oluşturan ve Alevilikle ilgili her türlü olumlu gelişmeye tepki gösterecek ve engel çıkaracak kesim, ancak AKP ile durdurulabilir. Bu pozitif konunun yaşama geçirilebilmesi için, AKP’nin ‘Alevi Açılımı’nı bir lütuf gibi sunma durumundan çıkarak, bunun Alevilerin hakları olduğunu kabul etmesi ve devlet adına Alevilerle hukuksal ve demokratik bir ilişki kurması gerekmektedir.

Şu an yapılan çalışmalar göstermiştir ki, Aleviliğin hangi temel zeminde ele alınması gerektiği konusu tam bir muammadır. Alevi açılımı, bu inancın asli unsurlarıyla derinlemesine tartışılmadan, devletin, hükümetin ya da herhangi bir tarafın tek başına belirleyeceği bir sorun değildir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum, kuruluş ve şahıslar bu sorunu çözemezler. AKP Aleviler arasında sürdürülen çok yönlü ve parçalanmış tartışmaları çok iyi gördü. Alevi kurumlarının dillendirdiği istemleri tartışma konusu yaparak ve kendisini de devletin yerine koymayarak sorumluluğu üstlenmek istemiyor.

Her ne kadar hükümet devletin sorumluluklarını üstlenmemiş olsa da, açılımdan sonra Başbakan ve önde gelen hükümet yanlısı yazarların değerlendirmeleri, tanınmış ‘Sünni kanaat önderleriyle İstanbul’da yapılmak zorunda kalınan özel toplantı ve bizatihi raporun kendisi⁵, asıl sorunun sadece Alevilerin olmadığı, aksine Alevilik konusunda Sünni tabanın ikna edilmesi olduğunu ortaya koydu:

⁵ Son çalıştaydan sonra oldukça umutlu ayrılan Alevi katılımcıların rapordan sonraki hayal kırıklıkları ve raporun yazılış biçimi, bir devlet raporu niteliği taşıması (bkz. O tarihlerdeki konu üzerine yazılar, özellikle T. Erdem), durumu açıklıyor kanısındayım.

- Cem evleri konusunda Sayın Başbakanın “Cem evleri ibadethane olamaz” çıkışı (www. internethaber. com, 09. 02. 2010),

İstanbul Müftüsü Mustafa Çağrıcı: “Cem evlerinin camilerin muadili olarak kabul edilmesi ve ibadethane sıfatıyla açılması dinen mümkün değildir”.

- Hayrettin Karaman, Yeni Şafak, 04 Aralık 2009: “Bir grup çıkacak, biz ayrı diniz veya mezhebiz diyecek, iktidar da bunu kabul edecek’ böyle bir şeyin olması mümkün değil. . . Bir dini grubun inanç, öğreti ve uygulamalarına ‘din, mezhep, tarikat’ demek, yalnızca grubun, hatta grup içinde bir veya birkaç grubun demesi ile olmaz. Ortada inkârı, göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir tarih vardır. Konu ile ilgili ilim dallarının kabulleri ve değerlendirmeleri vardır. Bütün bunlar yok sayılarak ‘Ben dedim, yaptım oldu’ kabilinden çözümler tutarlı ve ömürlü olmaz, toplumu da huzura kavuşturmaz. . . Cem evlerini camiye alternatif bir mabet olarak tanıma talebi’ o kadar masum bir talep değildir. ”
- Selami Güdener, Vakit Gazetesi, 15. 02. 2010: “Bakalım Alevi açılımı başımıza ne işler açacak?. . . Cin şişeden çıkarsa, tekrar sokmak mümkün olmaz... Hemen belirtelim ki, caminin yanına cem evini koymak kimsenin haddine değildir. Olacak iş mi bu! Şaka mı!. . . Ali yaşasaydı caminin yanına cem evine rıza gösterir miydi?. . . Son söz şu olsun: Bu ihaneti kul unutsa Allah unutmaz... Herkesin kulağına küpe...’
- Çok daha dikkatli ve diplomatik bir dil kullanan sayın Ali Bulaç ise, (01. 02. 2010 ve 03. 02. 2010, Cem evleri I, Cem evleri II): “Eğer cem evleri ‘ibadethane’ olarak isimlendirilecekse, Alevilerin Sünnilerden kategorik olarak farklı bir ibadet tarzları olduğu anlamına gelir ki, bu bir dinin, yani İslam’ın içinde ‘iki mabet’ oluşması anlamına gelmez mi? Bu yeni isimlendirme ve ibadethanelerin farklılaş(tırıl)ması, zaman içinde bir dinin ikiye ayrılmasına, Müslümanların iki din mensubu şeklinde bölünmesine zemin hazırlamaz mı? Bir dinin iki mabedi olur mu? İki farklı mabet, iki farklı dini ima eder; mabet ortaksa eğer birden fazla mezhep mümkündür, meşrudur ve din içindeki çoğulculuğun gereği ve tezahürüdür. ’

Hiçbir yoruma gerek duyulmaksızın, çok açık biçimde ifade edilen bu düşünceler gösteriyor ki, bu açılım Alevilerin açılımı olamayacak. Asıl sorun sadece Alevilerin ve Aleviliğin istem ve tanımlamalarında değil, onları eşit kabul edecek baskın inanç grubunun kendi içindedir. Sayın Ali Bulaç’a sormak gerekir: Aleviler bin yıldır nerede ibadet ediyorlardı? Cem evleri yoktu da şimdi mi icat ediyorlar? İngiltere de Quaker Friends 18. yy. dan bu yana (1670-1700) ibadethanelerini kiliselerden ayırarak ‘canların/dostların cem evi’ (*Quaker Friends Meetinghouse*) diye Türkçeye çevirebileceğimiz ve kiliseye benzemeyen ibadethaneleriyle Hristiyanlığı böldüler mi?

Oysa cem olma, meydan olma Aleviliğin kendisini yeniden üretme araçlarıdır. Cem evi Aleviler için neyi ifade ediyor sorusunun yanıtı da budur: Cem evi Aleviliğin kendini yeniden üretme mekânıdır. Bu mekânın günümüz koşullarında nasıl olması gerektiği, neler yapması veya yapmaması gerektiği Alevilerin çözmesi gereken bir sorundur. İnançlarını reforme edip etmemek, inançlarını reforme edilmiş haliyle kabul edip etmemek, onaylayıp onaylamamak, konusunda karar verecek merci yine Alevilerin kendileridir.

Konunun aslında kamuoyunda bilinmeyen pek bir yönü kalmadı. 20 yıldır tartışılıyor. Artık Alevilerin değil, çözümlerin ve sürecin tartışılması, tartışılması gerekiyor. Bu konuda hazırlığın da belirsizlik taşıdığını eklemek isterim; tartışma yönlendirilemedi. Aleviliğin nesnel ve subjektif temel dinamiklerini bilmeden böyle bir yönlendirmenin de mümkün olamayacağını açıktır. Bu açılımı olgunun hangi zeminde tartışılacağı bile henüz dışarıdaki tartışmalara benziyor ve açıklık kazanmamış durumda. Aleviler açılımdan, yani devletten, kendi inançlarının tartışılmasını değil, haklarının verilmesini istiyorlar. Devletle kurulması gereken ilişki de budur. Bu haklar da bellidir.

7. Gelecek Perspektifleri

Binlerce yıllık insanlığın her türlü birikiminden damıtarak elde ettiği somut ve soyut değerler, toplumların varlık nedenidir. Hiç kuşkusuz en azından bin yıldır Anadolu'da varlığından emin olduğumuz Alevilik de, bu değerlerden inanç boyutuyla öne çıkmış bir olgudur. Alevilik, inanç kurallarının yerine getirilmesinin yanı sıra, bu inancın bir yaşam biçimi olarak kabullenilmesini de öngörür. Belli şeyleri kabullenip yapmak Alevi olmaya yetmez. Bu yüzden de ya Alevi doğulur, ya da çok zor ve istisnai durumlarla Alevi olunur (Alevilerle evlenen kadınların dışında).

Dünyanın ayak uydurulamayacak kadar büyük bir hızla değişmesi, en çok da düşünsel alanda (felsefe ve inanç) yeni boşluklar yaratmakta, karşılıklı ilişkileri, geleneksel değer yargılarını ve alışkanlıkları hızla yıpratmakta, yozlaştırmaktadır. Ama onların yerine konması gereken veya kendini yenilemesi gereken değerler yaratılamamakta ve var olan değerlerde hızla kaybolmaktadır. Bu yeni gelişim hiç kuşkusuz en çok da inanç alanında kendisini göstermektedir. Yüzyıllardır kurumlaşmamış ve kapalı yapılar içerisinde kendini koruyabilmiş bu değerler, değişimden en çok etkilenen ve zarar görenlerdir. Yüzyıllardır kurumlarını oturtmuş, etkin (baskın) olmuş inançlar varlıklarını koruyabilirken, zaten onlarca da horlanan diğer - edilgen - inançlar kendilerini koruyamamakta ve yeni döneme adapte olma zorlukları yaşamaktadır.

Bir yandan hâkim inanç baskısı, diğer yandan ekonomik zorluklarla boğuşmakta olan Aleviler, buna ek olarak kapalı dünyalarını da kaybedince, bir anda kendilerini ve inançlarını sorgulamak zorunda kaldılar.

er topluluk, her cemaatte olduğu gibi Aleviler de kendi olum-uklarını, dikenlerini doğurmuş, beslemiş, büyötmüştür ve ya-300-400 yıllık bir süreçte kendi sorunlarıyla baş başa bırakıl-kahredilmiş bir topluluğun kendi iç çelişkilerine boğulması ve rinden yaşar duruma gelmesi, kendisini üretemez, yenileyemez doğal bir sonuçtur. Bugün Aleviliğin en büyük sorunu, kendi-ıyıtılan sorunların yanı sıra, kendini yeniden üretememe, üre-an ve olanaklarından yoksun olma sorunudur. Dikkat edilecek bu sorunlarını kendi gayretleriyle ve olanaklarıyla aşma uğraşı-

yle yüzleşen ve hesaplaşan Aleviler buradan kendilerine 'nefes' çekler mi?

ı var mı?

ının köye gelmesiyle başlayan süreçte daha çok köyde yaşama Alevilik şehirleşebilecek mi?

tulmuş veya uygulanmayan erkan kuralları ve kurumlar yeni ırde yaşam şansı yakalayabilecek mi?

eçte yoğrulmuş bu öğreti zamanımıza uygun yeni bir yorum ya-Günümüzde Dedelik Kurumu ve Alevilik İnancı nasıl yeniden dine uygun, ama manayı da kaybetmeden var olabilir? Alevileri erler çağcıl mıdır?

iliğin gelecek perspektifleri nelerdir?

ı bu kargaşa içerisinde kendini yeniden üretebilecek, zenginle-i nesillere taşıyacak olanakları çıkarabilecek mi?

llerle, yılda bir kaç kez cem yapmakla Alevi olunulamayacağı ve den üretilmeyeceğini görüp kanıksayan Aleviler, hem kendi m ülke sorunlarının çok iyi farkındalar; Fethi Erdoğan Dede'nin : üçüncü bir engel olarak gördüğünüz bu yozlaşmış kişilerin en-ağız' başlıklı yazısındaki şu sözleri: ". . . itiraf edelim ki işimiz bir ozlaşmanın sorumlusu önce, iktidar olan hükümetlerdir. Sonra da ımu bu tarihi hatanın sorumlusudur. Toplum olarak, bu hüzn 'felaketine seyirci kalındı. Müdahale edenler de yalnız bırakıldı. 'seyirci kalış' durumu devam ediyor ve her geçen gün biraz daha uz. Alevî toplumunu yozlaştırma fırtınası tek yönlü esmiyor. Çok laket rüzgârı, koca çınarı kökünden sarstığı halde, seyirci durumun-türlü harekete geçmiyor. Çünkü toplumun 'inançlı' tabanı bu konu-l. Felaketin farkında ama üzerine düşen görevden habersiz ve aciz-detini, geleneğini ve inancını halen daha muhafaza eden bu tabanı

Her kültür, her topluluk, her cemaatte olduğu gibi Aleviler de kendi olumsuzluklarını, yozluklarını, dikenlerini doğurmuş, beslemiş, büyötmüştür ve yaşatmaktadır. Son 300-400 yıllık bir süreçte kendi sorunlarıyla baş başa bırakılmış, katledilmiş, kahredilmiş bir topluluğun kendi iç çelişkilerine boğulması ve kendi iç çelişkilerinden yaşar duruma gelmesi, kendisini üretemez, yenileyemez duruma gelmesi, doğal bir sonuçtur. Bugün Aleviliğin en büyük sorunu, kendisine dışarıdan dayatılan sorunların yanı sıra, kendini yeniden üretememe, üretim mekânlarından ve olanaklarından yoksun olma sorunudur. Dikkat edilecek olursa, Aleviler bu sorunlarını kendi gayretleriyle ve olanaklarıyla aşma uğraşsındadırlar.

Küreselleşmeyle yüzleşen ve hesaplaşan Aleviler buradan kendilerine 'nefes' toplayıp çıkabilecekler mi?

Bunun yolları var mı?

Artık dünyanın köye gelmesiyle başlayan süreçte daha çok köyde yaşama olanağı bulmuş Alevilik şehirleşebilecek mi?

Kısmen unutulmuş veya uygulanmayan erkan kuralları ve kurumlar yeni dönemde ve şehirde yaşam şansı yakalayabilecek mi?

Bin yıllık süreçte yoğrulmuş bu öğretiy zamanımıza uygun yeni bir yorum yaratabilecek mi? Günümüzde Dedelik Kurumu ve Alevilik İnancı nasıl yeniden yaşayabilir, kendine uygun, ama manayı da kaybetmeden var olabilir? Alevileri Alevi yapan değerler çağcıl mıdır?

Kısacası Aleviliğin gelecek perspektifleri nelerdir?

Alevilik tüm bu kargaşa içerisinde kendini yeniden üretebilecek, zenginleşebilecek ve yeni nesillere taşıyacak olanakları çıkarabilecek mi?

Sadece ritüellerle, yılda bir kaç kez cem yapmakla Alevi olunulamayacağı ve Aleviliğin yeniden üretilmeyeceğini görüp kanıksayan Aleviler, hem kendi sorunlarının hem ülke sorunlarının çok iyi farkındalar; Fethi Erdoğan Dede'nin 'Yol sürmemize üçüncü bir engel olarak gördüğünüz bu yozlaşmış kişilerin engelini nasıl aşacağız' başlıklı yazısındaki şu sözleri: ". . . itiraf edelim ki işimiz bir hayli zor. Bu yozlaşmanın sorumlusu önce, iktidar olan hükümetlerdir. Sonra da tüm Alevi toplumu bu tarihi hatanın sorumlusudur. Toplum olarak, bu hüzüün verici 'yozlaşma' felaketine seyirci kalındı. Müdahale edenler de yalnız bırakıldı. Halen daha bu 'seyirci kalış' durumu devam ediyor ve her geçen gün biraz daha kan kaybediyoruz. Alevî toplumunu yozlaştırma fırtınası tek yönlü esmiyor. Çok yönlü esen bu felaket rüzgârı, koca çınarı kökünden sarstığı halde, seyirci durumundaki taban bir türlü harekete geçmiyor. Çünkü toplumun 'inançlı' tabanı bu konuda bilinçli değil. Felaketin farkında ama üzerine düşen görevden habersiz ve acizdir. Örfünü, âdetini, geleneğini ve inancını halen daha muhafaza eden bu tabanı

bilinçlendirip seyircilikten kurtararak harekete geçirmeden, yozlaşmanın önünü kesmek mümkün değildir!..” durumu tüm açıklığıyla gözler önüne seriyor.

Gelecek perspektifleri konusunda söz söyleyebilmek için, Aleviliğin nesnel özünün ve bunun yaşamdaki bağlantılarının ortaya çıkarılması gerekiyor. Bu da ‘mirasın’ bütününe ne olduğunun ortaya çıkarılmasından, tarihin ve tarihsel geçmişin sorgulanmasından geçer.

Geçmiş sorgulanırken dikkat edilmesi gereken nokta, geleceğe yönelik tavır almaktır. Tek başına mitolojik tavır alışlar, amaçsız tavır alışlar dogmatizme götürür. Yenilenme, geçmişin kavranıp güncelleştirilmesiyle olur. Güncelleme ise, kurumların geçmişteki işlevlerinin ne olduğunun ortaya çıkarılarak, özü kaybedilmeden günümüz koşullarında bu işlevlerin nasıl yerine getirileceği sorusunun karşılığını bulmakla olur.

“Zihniyetteki değişim önceden tayin edilemez! Siyasi olarak yönlendirilemez, ya-sayla dayatılamaz!” Bu olsa olsa bir öğrenme sürecinin desteklenmesi olabilir! Demokratik vatandaşlık etiği de bunu gerektirir; Öğrenme süreçleri desteklenmeli ve beslenmelidir. Ama ahlâkî ve yasal olarak dayatılamaz! *“Gerçek bir demokratik düzen halkına kendi tercihlerini dayatmayan, dayatma olanağı bulamayan düzendir.”*

Ana hatlarıyla gruplandırarak olursak, Alevilerin sorunlarının devletten (sistemden), çevrelerinde yaşayan halklardan ve Alevilerin kendilerinden (iç sorunları ve teolojik tartışmalar / sosyal değişim / mutabakat) kaynaklandığı gibi üç başlık altında toparlayabiliriz.

Eğer sorunlar üç grupta toplanıyorsa çözümleri de üç grupta toplanmalıdır: Devletin (sistemin) yerine getirmesi gereken görevler, milletin (çevrenin) yerine getirmesi gereken görevler ve Alevilerin kendilerinin yerine getirmesi gereken görevler.

7. 1. Piramidal Çözümler

Esas sorunun kaynağının sistemin kendisi ve zihniyet olduğunu dile getirdik. Bu yanlış uygulamaların yol açtığı, daha doğrusu sonuçların sonuçları olan sorunlar, yukardan aşağıya (piramidal) çözümlenmelidir (yönetim erkinin yerine getirmesi gereken görevler). Burada devletten ilk adımda bir şeyler yapması değil, yapmaması beklenmektedir. Bu yolla devlet hem tasarruf edecek, hem de yanlış uygulamalardan kurtulacaktır. Bunun için bir şeyleri değiştirmeye (anayasa) veya yeni kararlar almaya hiç gerek kalmamaktadır. Şu an erkin, Alevilerin de olmazsa olmaz istemlerinden olan, zorunlu din derslerin uygulanması, Alevi köylerine câmi yapılması ve Alevi kutsal mekânlarına el konulması gibi girişimlerinin durdurulması hususlarında karşısında hiçbir engel yoktur ve bu mali bir

külfet de getirmemektedir. Yani bunlar için bir şeyler yapmaya değil, yapmama-ya gerek vardır.

Devlet, cem evlerinde ve dergâhlarda birliğin ve beraberliğin büyük önemini ve Alevilerin inançlarını bu kurumlarda er veya geç yeniden üreteceğini bildiği için, buralarda koruma yoluyla inisiyatifi ele alarak, Alevileri bu olanaklardan yoksun bırakmak istiyor.

İkinci adım olarak da “cem evlerinin” ve “Alevi kutsal mekânlarının” konumu ele alınmalı ve yasal statüye kavuşturulmalıdır. Bunun için şu an hem siyasi hem de sosyal ortam (toplumsal mutabakat) oldukça uygundur.

Diyanet İşleri'nin konumu, Alevilik konusunun nasıl bir statü ile kurumlaştırılacağı (Diyanet içinde veya dışında) uzun sürecek tartışmalar ve yasal değişikliklerden sonra gerçekleştirilebilecektir.

7. 2. Yatay Çözümler

Alevilik sorununa çözüm ararken, çözümlerin doğruluğu kadar uygulanır olup olmadıkları da önemlidir. Bulunan çözümlerin uygulanabilme olanakları yoksa en azından bu an için, çözüm değillerdir. Aleviliğin nesnel ve sübjektif temel dinamiklerini bilmeden onun sorunlarına çözüm aramak, sorunu baştan çözümsüz bırakmaktır. Hiçbir zaman göz ardı edilmemesi ve unutulmaması gereken nokta, Alevilerin mağdur olan taraf olduğudur!

Yatay çözümlerden Alevilerin kendilerine ve içinde yaşadıkları diğer toplum katmanlarına düşen görevleri anlıyoruz. Bu çözümler, piramidal çözümlerle bire bir ilintilidir. Toplumda Alevilere karşı oluşmuş ya da oluşmakta olan önyargıların giderilmesi için, önce devletin tarafsızlığını ve eşit vatandaşlık uygulamasını kanıtlaması gerekmektedir. Türkiye'de Türkün hakkını Kürt, Kürt'ün hakkını Türk, Alevi'nin hakkını Sünni, Sünni'nin hakkını Alevi savunmadıkça toplumsal barıştan söz edilemez.

Toplumsal barışı sağlamanın temel koşulu, din ve inancı *vicdan meselesi* yapmaktan geçer. Barış, özgürlük gibi temel olgular da korunmaya ve beslenmeye ihtiyaç duyar. Din ve inanç *vicdan meselesi* olarak kaldığı sürece, toplumsal barışın en büyük destek ve besin kaynağıdır.

Bunun en belirgin örneği ise, 13. yy. Anadolu'sunda Hacı Bektaşlar ve Mevlânalarca verilmiştir ve bugün bu ülkede tüm kışkırtmalara rağmen hala bir arada yaşamdan bahsedilebiliyorsa bu hoşgörüyü, inancın *vicdan meselesi* olarak ele alınmasına borçlu olduğumuzu düşünüyorum.

Alevi ocaklarının birbirleriyle olan ilişkilerinde hiyerarşi piramidal değil, yataydır. Ocaklar birbirlerinin emrine değil, eşit şartlarda “el ele, el hakka” bağlıdır. Bu önemli ayrıntı, sorunun çözümde göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur.

Alevilerin kendi çözümlemeleri gereken sorunların başında, daha önce de belirtildiği gibi, kendini yeniden üretememe sorunu gelir. Bunun yanı sıra, bu soruna da bağlı olarak teoloji sorunu gelir. Aslında Alevilik için tam bir teolojiden bahsedilemese bile, mitolojik bir teolojiden bahsedilebilir. Bu mitolojik teolojinin bir an önce ortaçağ dilinden günümüz diline aktarılması gerekmektedir.

Bunun dışında Alevi tarihi tam olarak araştırılamamıştır ve sadece Osmanlı Dönemini kapsayan bir tarih anlatımı mevcuttur. Bu tarihin tamamının ortaya konulması ve mirasın bütününe ortaya çıkarılması gerekmektedir. Anadolu öncesi "Horasan Tarihi" bir kaç mitolojik anlatımın dışında araştırılamamıştır. Yine ilk Aleviliğin şekillenmeye başladığı dönem, İran Tarihi, Tasavvuf Tarihi v. b. noktaların gün ışığına çıkarılması gerekmektedir.

Ama her iki noktadan da önemlisi - ki bu sorunlar zaten birbirlerine bağlı, iç içe geçmiş sorunlar - Aleviliğin bel kemiği olan Dedelik Kurumu'nun yeniden yapılandırılması gerekir. Bu soruna çözüm bulmadan Alevi sorunlarını çözmek de olası değildir! Dedelik Kurumu Aleviliği taşıyan kurumdur (sosyal/tarihsel/teolojik); bu kurumsuz bir Alevilik düşünülemez!

7. 3. Amaç ve Araç

Anılan sorunları ortaya koymamızdaki amaç, sorunların net tespit edilmesiyle çözümleri kolaylaştırmak; ne yapılması gerektiğini göstermektir. Bu çözümlerde göz ardı edilemeyecek ilke, Aleviliğin temel dinamikleridir.

Sorunların çözümünde asıl amaç kaybolmamalıdır. Söz konusu sorunun çözümü için (asıl amaç) ortaya konmuş birçok yöntem (araç) zamanla asıl sorunun yerini alıyor ve bu kez yeni çıkan sorunların çözümü için uğraşıyoruz. Konuyla ilintili olarak çözüm için ortaya çıkmış ya da konmuş (Alevi dernek ve vakıflarının konumu veya dedelere maaş bağlanması gibi) onlarca yöntem, kendileri büyük birer problem haline gelmiştir. Burada izlenmesi gereken yol, sorunu aslı sahipleriyle çözmektir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum ve kişilerce bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Bugünkü tartışmaların ve çalışmaların bunun uzağında olduğu her kesimin malumu. Kendi nesnel gerçekliklerini tanıyamayan ve tanımlayamayan insanlar, hem Alevileri hem de diğerlerini bir 'tarih sorunu' kargaşasına sürüklemekteler. Bu kargaşaların son bulması, rasyonel çözümlerin ve ortak aklın yaratılması tüm tartışmaların sağlıklı ve güvenli bir zemine taşınmasıyla gerçekleşir. İşte devletin Aleviler için yapması gereken, bu zeminin sağlanmasıdır. Bu zeminin sağlanması da güven ortamından, bu da Alevilerin hak bazında istemlerinin verilmesinden geçer.

Alevilerin kendi çözümlemeleri gereken sorunların başında, daha önce de belirtildiği gibi, kendini yeniden üretememe sorunu gelir. Bunun yanı sıra, bu soruna da bağlı olarak teoloji sorunu gelir. Aslında Alevilik için tam bir teolojiden bahsedilemese bile, mitolojik bir teolojiden bahsedilebilir. Bu mitolojik teolojinin bir an önce ortaçağ dilinden günümüz diline aktarılması gerekmektedir.

Bunun dışında Alevi tarihi tam olarak araştırılamamıştır ve sadece Osmanlı Dönemini kapsayan bir tarih anlatımı mevcuttur. Bu tarihin tamamının ortaya konulması ve mirasın bütünüünün ortaya çıkarılması gerekmektedir. Anadolu öncesi "Horasan Tarihi" bir kaç mitolojik anlatımın dışında araştırılamamıştır. Yine ilk Aleviliğin şekillenmeye başladığı dönem, İran Tarihi, Tasavvuf Tarihi v. b. noktaların gün ışığına çıkarılması gerekmektedir.

Ama her iki noktadan da önemlisi - ki bu sorunlar zaten birbirlerine bağlı, iç içe geçmiş sorunlar - Aleviliğin bel kemiği olan Dedelik Kurumu'nun yeniden yapılandırılması gerekir. Bu soruna çözüm bulmadan Alevi sorunlarını çözmek de olası değildir! Dedelik Kurumu Aleviliği taşıyan kurumdur (sosyal/tarihsel/teolojik); bu kurumsuz bir Alevilik düşünülemez!

7. 3. Amaç ve Araç

Anılan sorunları ortaya koymamızdaki amaç, sorunların net tespit edilmesiyle çözümleri kolaylaştırmak; ne yapılması gerektiğini göstermektir. Bu çözümlerde göz ardı edilemeyecek ilke, Aleviliğin temel dinamikleridir.

Sorunların çözümünde asıl amaç kaybolmamalıdır. Söz konusu sorunun çözümü için (asıl amaç) ortaya konmuş birçok yöntem (araç) zamanla asıl sorunun yerini alıyor ve bu kez yeni çıkan sorunların çözümü için uğraşıyoruz. Konuyla ilintili olarak çözüm için ortaya çıkmış ya da konmuş (Alevi dernek ve vakıflarının konumu veya dedelere maaş bağlanması gibi) onlarca yöntem, kendileri büyük birer problem haline gelmiştir. Burada izlenmesi gereken yol, sorunu aslı sahipleriyle çözmektir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum ve kişilerce bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Bugünkü tartışmaların ve çalışmaların bunun uzağında olduğu her kesimin malumu. Kendi nesnel gerçekliklerini tanıyamayan ve tanımlayamayan insanlar, hem Alevileri hem de diğerlerini bir 'tarih sorunu' kargaşasına sürüklemekteler. Bu kargaşaların son bulması, rasyonel çözümlerin ve ortak aklın yaratılması tüm tartışmaların sağlıklı ve güvenli bir zemine taşınmasıyla gerçekleşir. İşte devletin Aleviler için yapması gereken, bu zeminin sağlanmasıdır. Bu zeminin sağlanması da güven ortamından, bu da Alevilerin hak bazında istemlerinin verilmesinden geçer.

Alevilerin kendi çözümlemeleri gereken sorunların başında, daha önce de belirtildiği gibi, kendini yeniden üretememe sorunu gelir. Bunun yanı sıra, bu soruna da bağlı olarak teoloji sorunu gelir. Aslında Alevilik için tam bir teolojiden bahsedilemese bile, mitolojik bir teolojiden bahsedilebilir. Bu mitolojik teolojinin bir an önce ortaçağ dilinden günümüz diline aktarılması gerekmektedir.

Bunun dışında Alevi tarihi tam olarak araştırılamamıştır ve sadece Osmanlı Dönemini kapsayan bir tarih anlatımı mevcuttur. Bu tarihin tamamının ortaya konulması ve mirasın bütününe ortaya çıkarılması gerekmektedir. Anadolu öncesi "Horasan Tarihi" bir kaç mitolojik anlatımın dışında araştırılamamıştır. Yine ilk Aleviliğin şekillenmeye başladığı dönem, İran Tarihi, Tasavvuf Tarihi v. b. noktaların gün ışığına çıkarılması gerekmektedir.

Ama her iki noktadan da önemlisi - ki bu sorunlar zaten birbirlerine bağlı, iç içe geçmiş sorunlar - Aleviliğin bel kemiği olan Dedelik Kurumu'nun yeniden yapılandırılması gerekir. Bu soruna çözüm bulmadan Alevi sorunlarını çözmek de olası değildir! Dedelik Kurumu Aleviliği taşıyan kurumdur (sosyal/tarihsel/teolojik); bu kurumsuz bir Alevilik düşünülemez!

7. 3. Amaç ve Araç

Anılan sorunları ortaya koymamızdaki amaç, sorunların net tespit edilmesiyle çözümleri kolaylaştırmak; ne yapılması gerektiğini göstermektir. Bu çözümlerde göz ardı edilemeyecek ilke, Aleviliğin temel dinamikleridir.

Sorunların çözümünde asıl amaç kaybolmamalıdır. Söz konusu sorunun çözümü için (asıl amaç) ortaya konmuş birçok yöntem (araç) zamanla asıl sorunun yerini alıyor ve bu kez yeni çıkan sorunların çözümü için uğraşıyoruz. Konuyla ilintili olarak çözüm için ortaya çıkmış ya da konmuş (Alevi dernek ve vakıflarının konumu veya dedelere maaş bağlanması gibi) onlarca yöntem, kendileri büyük birer problem haline gelmiştir. Burada izlenmesi gereken yol, sorunu asli sahipleriyle çözmektir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum ve kişilerce bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Bugünkü tartışmaların ve çalışmaların bunun uzağında olduğu her kesimin malumu. Kendi nesnel gerçekliklerini tanıyamayan ve tanımlayamayan insanlar, hem Alevileri hem de diğerlerini bir 'tarih sorunu' kargaşasına sürüklemekteler. Bu kargaşaların son bulması, rasyonel çözümlerin ve ortak aklın yaratılması tüm tartışmaların sağlıklı ve güvenli bir zemine taşınmasıyla gerçekleşir. İşte devletin Aleviler için yapması gereken, bu zeminin sağlanmasıdır. Bu zeminin sağlanması da güven ortamından, bu da Alevilerin hak bazında istemlerinin verilmesinden geçer.

"Alevilik olgusu hakkında gerekli olan bilimsel bilgi, öncelikle Aleviliğin mevcut durumunun tespitine ve doğuş sürecinin aydınlatılmasına yönelik olmalıdır. Ayrıca, Alevilikle ilgili ana kavramların, Alevilik olgusunun tarihî seyrine paralel olarak kazandığı ve yitirdiği içerikler dikkate alınarak, bilimsel yöntemlerle ve doğru olarak tespit edilmesine ihtiyaç vardır. Doğru bilgi, sağlıklı bir tartışma zemininde, yapıcı ve doğruyu arayan, iyi niyetli insanlar sayesinde, sorunların kalıcı bir biçimde çözülmesini sağlayabilir. Doğru, hoşumuza gitmese de, işimize gelmese de doğrudur. Doğruları gizleyerek, gerçeklerden kaçarak bir yere varmak imkânsızdır." (Prof. H. Onat)

8. Yeni Teolojinin Kendiliğinden Oluşması

Bu sağlıklı tartışma zemini yaratıldığında görülecektir ki birçok problem doğal akışı içinde kendiliğinden çözülüyor. *"Asıl problem bütün kural ve uygulamaları ile (usul ve erkânıyla) köylü olan bir hayatı veya uygulamasını şehirde ne kadar yaşatma veya koruma imkânı olacak?...Alevilik meselesine bir şehirleşme ve bir sosyal gelişme ve değişme konusu olarak ele almadan bu mesele çözülebilir mi?"* (A. Sezgin) soruları kendiliğinden doğal çözümünü buluyor.

Bu konuda somut örnekler de var. Devletçe tanınan Alevilik, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde kendi çözümlerini yaratıyor: Okullarda verilen 'Alevilik dersleri', sayıları az olan hizmetteki dede ve analara yenilerini yetiştirmek için kendi aralarında ve akademisyenlerle yapılan Dede/Ana eğitim seminerleri, Almanya Alevi Birlikleri Federasyonunun oluşturduğu İnanç Kurumu, İnanç Kurumunun düzenlediği Muharrem Erkânı, Sultan Nevruz Cemleri, Hızır Oruçları, tamamen yeni baştan yaratılan 'Hakk'a Yürüme Erkânı', aşûre çorbasının her şehrin merkezi alanında tüm insanlara dağıtılması yalnız takdir toplanan uygulamalar olarak değil, bulunduğu ortama göre nesnel koşulların zorlanmasıyla oluşan yeni ritüeller olarak ele alınmalıdır. Tam da bu örnekler gösteriyor ki, 'devlet köstek değil de destek' olursa, insanlar kendi yaşam koşulları içerisinde inançlarını da şekillendiriyorlar. Bu hiçbir zaman zora dayalı olamaz. Ancak, bu süreç bilinçli olarak desteklenmeli ve korunmalıdır. Yine bugün Türkiye'de 'tolore' edilen cem evleri ve Alevi kurumları yeni koşullar içerisinde kendilerini var etmeye çalışıyorlar. Görüldüğü gibi devletin yansız oluşu ve sağlıklı zeminler sunması, sorunun çözümünü de kolaylaştırıyor.

Tüm bunların ne kadar sağlıklı olduğu ve günümüz koşullarına uygunluğu tartışılabilir. Ancak, inançların, dinlerin, ritüellerin böyle ortaya çıktığı da yine bu işin diyalektiğinin doğal sonucu olarak orta yerde duruyor.

SONUÇ

Sorunun çözümü konusunda samimi isek, bu ülkenin barışına katkı sunmak istiyorsak, evrensel kültür ve bilim sofralarında var olmak istiyorsak, vitrine

Alevilerin kendi çözümlemeleri gereken sorunların başında, daha önce de belirtildiği gibi, kendini yeniden üretememe sorunu gelir. Bunun yanı sıra, bu soruna da bağlı olarak teoloji sorunu gelir. Aslında Alevilik için tam bir teolojiden bahsedilemese bile, mitolojik bir teolojiden bahsedilebilir. Bu mitolojik teolojinin bir an önce ortaçağ dilinden günümüz diline aktarılması gerekmektedir.

Bunun dışında Alevi tarihi tam olarak araştırılamamıştır ve sadece Osmanlı Dönemini kapsayan bir tarih anlatımı mevcuttur. Bu tarihin tamamının ortaya konulması ve mirasın bütününe ortaya çıkarılması gerekmektedir. Anadolu öncesi "Horasan Tarihi" bir kaç mitolojik anlatımın dışında araştırılamamıştır. Yine ilk Aleviliğin şekillenmeye başladığı dönem, İran Tarihi, Tasavvuf Tarihi v. b. noktaların gün ışığına çıkarılması gerekmektedir.

Ama her iki noktadan da önemlisi - ki bu sorunlar zaten birbirlerine bağlı, iç içe geçmiş sorunlar - Aleviliğin bel kemiği olan Dedelik Kurumu'nun yeniden yapılandırılması gerekir. Bu soruna çözüm bulmadan Alevi sorunlarını çözmek de olası değildir! Dedelik Kurumu Aleviliği taşıyan kurumdur (sosyal/tarihsel/teolojik); bu kurumsuz bir Alevilik düşünülemez!

7. 3. Amaç ve Araç

Anılan sorunları ortaya koymamızdaki amaç, sorunların net tespit edilmesiyle çözümleri kolaylaştırmak; ne yapılması gerektiğini göstermektir. Bu çözümlerde göz ardı edilemeyecek ilke, Aleviliğin temel dinamikleridir.

Sorunların çözümünde asıl amaç kaybolmamalıdır. Söz konusu sorunun çözümü için (asıl amaç) ortaya konmuş birçok yöntem (araç) zamanla asıl sorunun yerini alıyor ve bu kez yeni çıkan sorunların çözümü için uğraşıyoruz. Konuyla ilintili olarak çözüm için ortaya çıkmış ya da konmuş (Alevi dernek ve vakıflarının konumu veya dedelere maaş bağlanması gibi) onlarca yöntem, kendileri büyük birer problem haline gelmiştir. Burada izlenmesi gereken yol, sorunu aslı sahipleriyle çözmektir. Varlık nedenleri sorunun kendisi olan kurum ve kişilerce bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Bugünkü tartışmaların ve çalışmaların bunun uzağında olduğu her kesimin malumu. Kendi nesnel gerçekliklerini tanıyamayan ve tanımlayamayan insanlar, hem Alevileri hem de diğerlerini bir 'tarih sorunu' kargaşasına sürüklemekteler. Bu kargaşaların son bulması, rasyonel çözümlerin ve ortak aklın yaratılması tüm tartışmaların sağlıklı ve güvenli bir zemine taşınmasıyla gerçekleşir. İşte devletin Aleviler için yapması gereken, bu zeminin sağlanmasıdır. Bu zeminin sağlanması da güven ortamından, bu da Alevilerin hak bazında istemlerinin verilmesinden geçer.

"Alevilik olgusu hakkında gerekli olan bilimsel bilgi, öncelikle Aleviliğin mevcut durumunun tespitine ve doğuş sürecinin aydınlatılmasına yönelik olmalıdır. Ayrıca, Alevilikle ilgili ana kavramların, Alevilik olgusunun tarihî seyrine paralel olarak kazandığı ve yitirdiği içerikler dikkate alınarak, bilimsel yöntemlerle ve doğru olarak tespit edilmesine ihtiyaç vardır. Doğru bilgi, sağlıklı bir tartışma zemininde, yapıcı ve doğruyu arayan, iyi niyetli insanlar sayesinde, sorunların kalıcı bir biçimde çözülmesini sağlayabilir. Doğru, hoşumuza gitmese de, işimize gelmese de doğrudur. Doğruları gizleyerek, gerçeklerden kaçarak bir yere varmak imkânsızdır." (Prof. H. Onat)

8. Yeni Teolojinin Kendiliğinden Oluşması

Bu sağlıklı tartışma zemini yaratıldığında görülecektir ki birçok problem doğal akışı içinde kendiliğinden çözülüyor. *"Asıl problem bütün kural ve uygulamaları ile (usul ve erkânıyla) köylü olan bir hayatı veya uygulamasını şehirde ne kadar yaşatma veya koruma imkânı olacak?...Alevilik meselesine bir şehirleşme ve bir sosyal gelişme ve değişme konusu olarak ele almadan bu mesele çözülebilir mi?"* (A. Sezgin) soruları kendiliğinden doğal çözümünü buluyor.

Bu konuda somut örnekler de var. Devletçe tanınan Alevilik, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde kendi çözümlerini yaratıyor: Okullarda verilen 'Alevilik dersleri', sayıları az olan hizmetteki dede ve analara yenilerini yetiştirmek için kendi aralarında ve akademisyenlerle yapılan Dede/Ana eğitim seminerleri, Almanya Alevi Birlikleri Federasyonunun oluşturduğu İnanç Kurumu, İnanç Kurumunun düzenlediği Muharrem Erkânı, Sultan Nevruz Cemleri, Hızır Oruçları, tamamen yeni baştan yaratılan 'Hakk'a Yürüme Erkânı', aşüre çorbasının her şehrin merkezi alanında tüm insanlara dağıtılması yalnız takdir toplayan uygulamalar olarak değil, bulunduğu ortama göre nesnel koşulların zorlamasıyla oluşan yeni ritüeller olarak ele alınmalıdır. Tam da bu örnekler gösteriyor ki, 'devlet köstek değil de destek' olursa, insanlar kendi yaşam koşulları içerisinde inançlarını da şekillendiriyorlar. Bu hiçbir zaman zora dayalı olamaz. Ancak, bu süreç bilinçli olarak desteklenmeli ve korunmalıdır. Yine bugün Türkiye'de 'tolore' edilen cem evleri ve Alevi kurumları yeni koşullar içerisinde kendilerini var etmeye çalışıyorlar. Görüldüğü gibi devletin yansız oluşu ve sağlıklı zeminler sunması, sorunun çözümünü de kolaylaştırıyor.

Tüm bunların ne kadar sağlıklı olduğu ve günümüz koşullarına uygunluğu tartışılabilir. Ancak, inançların, dinlerin, ritüellerin böyle ortaya çıktığı da yine bu için diyalektiğinin doğal sonucu olarak orta yerde duruyor.

SONUÇ

Sorunun çözümü konusunda samimi isek, bu ülkenin barışına katkı sunmak istiyorsak, evrensel kültür ve bilim sofralarında var olmak istiyorsak, vitrine

oynamadan, konuyu savsaklamadan, siyasi istismar konusu yapmadan acilen iletişim (diyalog) kurmalıyız, uzlaşma (konsensüs) sağlamalıyız, paylaşım hazır olmalıyız.

Wilhelm Salber: ‘*Das seelische entwickelt sich erst indem: indem man redet, handelt, tut.*’ ‘*Tinsel olan, iletişimin, davranışın, eylemin içinden doğar*’. İşte yapılması gereken, bunun zemininin samimi inşasıdır.

Bu problemi Türkiye iyi niyetli, hoşgörölü, gözü tok Alevilerle çözemezse, vicdanı olmayan güçlerle çözmek zorunda kalacaktır. Tıpkı, Ermeni ve Kürt sorunlarında olduğu gibi.

Beni dinleme nezaketinize teşekkür eder, saygılar sunarım.

KAYNAKÇA

- Akyol, Taha: “Alevi açılımı ve laiklik”, *Milliyet Gazetesi*, 16. 02. 2010.
- Bayramoğlu, Ali: “Yöntemde demokrasi: Aleviler, Kürtler ve dindarlar”, *Yeni Şafak*, 13. 11. 2009.
- Bulaç, Ali: “Alevilerin sorunları” *Zaman Gazetesi*, 21. 11. 2009.
- _____, “Aleviler ve Diyanet” *Zaman Gazetesi*, 25. 11. 2009.
- Bulaç, Ali: “Cemvleri I-II”, *Zaman Gazetesi*, 30. 01. 2010, 01. 02. 2010.
- Ebû Zeyd, Nasr Hâmid: In: islâmiyât / kitâbiyât, bülten 03, Haziran 2002.
- Erdem, Tarhan: “Alevi raporu” *Radikal Gazetesi*, 08. 02. 2010
- Erdemir, Aykan: “Alevi ‘önce hak’ diyor”, *Milliyet Gazetesi*, 03. 12. 2007.
- Gölpınarlı, Abdülbaki: “Vahdet-i vücud, İslam’ın dışındadır”, *Hürriyet Gazetesi*, 04. 12. 2002.
- Kahraman, Hasan Bülent: “Aleviler nereye koşuyor?”, *Sabah Gazetesi*, 21. 12. 2009.
- _____, “Devletin yeni resmi dini: Alevilik”, *Radikal Gazetesi*, 10. 09. 1998.
- Karaman, Hayrettin: “Aleviler ister biz yaparız”, *Yeni Şafak*, 04. 12. 2009.
- Koru, Fehmi: “Alevilerin sorunu benim neyim oluyor?”, *Yeni Şafak*, 12. 11. 2009.
- Mahcupyan, Etyen: “Zorunluluktan zulüme”, *Taraf Gazetesi*, 11. 03. 2008.
- Nokta Dergisi: *Aleviler inanç özgürlüğü istiyor*. 13. 05. 1990.
- _____, *Alevilik tarihe karışıyor*. 27. 09. 1987.
- Ocak, Ahmet Yaşar: “Tarikat değil mezhep” *Milliyet Gazetesi*, 12 Temmuz 1995.
- _____, “Türkiye’de Aleviliğin sosyo-kültürel problemleri üzerine bir yaklaşım denemesi ve bazı düşünceler”, Uluslararası Anadolu Tahtacıları Sempozyumu, Antalya, 26-30 Nisan 1993.
- Onat, Hasan: “Değişim Sürecinde Alevilik”, Makale.

- Sezgin, Abdülkadir: “Sosyal Yapı-Sosyal Değişme Açısından Alevilik Meselesi”, www.haberakademi.net, 2010.
- Spuler-Stegemann, Prof. Dr. Ursula: *Ist die Alevitische Gemeinde Deutschland e. v. eine Religionsgemeinschaft?* Marburg, 2003.
- Subaşı, Necdet: In: *islâmiyât / kitâbiyât*, bülten 03, Haziran 2002.
- T. C. Devlet Bakanlığı: *Ön rapor; Alevi çalıştayları*, Ankara, 04. 02. 2010
- Temel, Hıdır: “Alevilik ve Kültür Mirâsı”, Tebliğ, Bremen, 1990.
- Tunç, Halit: “Hıdrellez de Devlet Babanın oldu”, *Star Gazetesi*, 08. 05. 2008.
- Uluengin, Hadi: “Alevilik ve sol”, *Hürriyet Gazetesi*, 06. 01. 2001.
- Ünal, Ali: “Alevî açılımı”, *Zaman Gazetesi*, 09. 11. 2009.
- Yeni Gündem Dergisi: *Aleviliğe ne oluyor?*, 23-29 Ağustos 1987.